

Z NAŠÍ ČINNOSTI

Marie Hrušková: Zpráva o činnosti Společnosti česko-arabské
a Společnosti přátel Afriky za měsíc červenec, srpen a září 2004 3

STÁTNÍ SVÁTKY A VÝZNAMNÁ VÝROČÍ

Blahopřejeme spřáteleným zemím 5

Stanislav Javora: Libyjský kulturní večer 6

Vystoupení Abdussaláma ar-Raší'ího,
nového chargé d'affaires Libye v ČR,
na kulturním večeru u příležitosti státního svátku Libye 6

STUDIE A DOKUMENTY

Miroslava Sodomková: Egypťské „zar“ (car) amulety 8

Marta Francová: Oblouk v islámské architektuře 10

Martin Levý: 130. výročí úmrtí Davida Livingstova (2. část) 12

KULTURA

Josef Kandert: Výstava „Poselství dalekých kultur“ – Významné dary
Vladimíra R. Piskáčka a Rollanda Huttera 18

Ivan Mrázek: Waw an Námus, sopka v poušti. 20

INFORMACE A ZAJÍMAVOSTI

Petr Kosina: Jiná Afrika? 22

Petr Jelínek: Rozvojová spolupráce mezi ČR a Angolou 24

Josef Regner: Ohlédnutí za úspěšnou obchodní misí v Kuvajtu. 26

Eva Vaverková, Stanislav Javora: Arabský mikrosvět na Vídeňské. 27

Miroslav Houska: Setkání s iráckým ministrem kultury
Mufidem al-Džazáírím 27

Josef Poláček: 45 let Afrického ústavu v Moskvě 28

Josef Poláček: Významné jubileum slovenské afrikanistky
Viery Pawlikové-Vilhanové 29

Životní jubileum Josefa Regnera. 30

Životní jubileum – 80. let prof. Antonína Libického 30

Jubileum naší milé Marie 31

CO SI PŘEČÍST

Afrika za pět minut dvanáct	32
Alois Wokoun: Zpověď afrického všeměla (recenze knihy A Dreaming Life)	32

ZVEME VÁS

Abúsír – tajemství pouště a pyramid.	34
Zajímavá výstava v České Kamenici.	35

Vážení přátelé, příspěvky do Bulletinu zasílejte laskavě v elektronické podobě na redakční adresu **bulletin@czech-arab.org**. Děkujeme.

Zpráva o činnosti Společnosti česko-arabské a Společnosti přátel Afriky za měsíc červenec, srpen a září 2004

Zpráva o činnosti obou Společností za prázdninové měsíce nebude příliš bohatá. Zatímco květen a červen patřil oslavám Mezinárodního dne Afriky, 10. výročí nastolení demokracie v Jihoafrické republice a vzpomínkovým akcím k 60. výročí úmrtí velkého arabisty, teologa profesora Aloise Musila, v prázdninových měsících byla aktivnější předsednictva. Zasedala celkem dvakrát a zabývala se akcemi, které jsou projektovány na druhé pololetí 2004.

Společnost přátel Afriky se podílí na velmi zajímavém cyklu „Jedeme do Afriky“. O jeho průběhu a výsledcích Vás bude informovat v příštím čísle našeho Bulletinu členka předsednictva SPA, dr. Jana Jiroušková.

Spolupodílíme se na výstavách, které jsou instalovány v Náprstkově muzeu a které pocházejí z darů MUDr. Vladimíra Richarda Piskáčka a sochaře Rollanda Huttera Národnímu muzeu. Výstava kultovních masek a dalších předmětů pocházejících z mnoha kultur Afriky, Ameriky, Asie a Oceánie se těší velkému zájmu návštěvníků.

Radostnou zprávu jsme obdrželi od Mgr. Bohuslavové z Hradce Králové, která po konzultaci s námi založila pobočku Společnosti přátel Afriky a která se bude zabývat rovněž problematikou arabského světa. Již se jí podařilo uspořádat na zahájení přednášku o Africe a podílela se rovněž na výstavě obrazů paní MUDr. Vlastníkové v České Kamenici. Jsme rádi, že se tyto obrazy opět představily veřejnosti. Jedná se o portréty pacientů, které tajně malovala dr. Vlastníková za svého působení jako lékařka v Libyi.

Sdružení přátel zemí východní Afriky uspořádalo velmi zajímavou přednášku Jana Tomšíčka „Afrikou na kole“, věnovanou tentokrát Tanzanii a Keni. Máme radost, že se panu Tomšíčkovi podařilo vydat již čtyři knihy o svém putování po Africe na kole.

Stejně nás potěšilo vydání knížky akademického sochaře Jiřího Černocho „Afrikou za pět minut dvanáct“. Více se o ní dovíte v rubrice „Co si přečíst“ tohoto Bulletinu.

Společnost česko-arabská – Sdružení přátel Sýrie představilo Sýrii ve fotografii v Mikulově. Vernisáže se zúčastnili významní představitelé města, ale též početná skupina členů Společnosti z Prahy a Brna. Nechyběla ani delegace velvyslanectví Sýrie. Opět se ukázalo, jak je nutné pronikat s naší činností do míst mimo hlavní město a velká centra.

Sdružení přátel Iráku, pobočka Společnosti česko-arabské v Plzni, ve spolupráci se Sdružením arabských občanů žijících na Plzeňsku, uspořádalo kulturní večer na počest státních svátku některých arabských zemí. Oceňujeme tyto akce, které přispívají ke vzájemnému sblížení našich národů.

Velmi zdařilým kulturním večerem jsme si připomněli státní svátek Libye, kterého se zúčastnila většina arabských velvyslanců. Hlavní projev přednesl předseda Sdružení přátel Libye Mgr. Mírek Houska a chargé d'affaires Libye v Praze pan Abdussalám ar-Raqií. Literární večer se konal v zrcadlové kapli Národní knihovny v Praze, což dodalo této akci důstojný ráz.

Vedení Společností se účastnilo několika recepcí, které uspořádala velvyslanectví

Egypta, Maroka a Saúdské Arábie, a důstojně se rozloučilo s doyanem diplomatického sboru v České republice, J.E. A. Meziane Cherifem, velvyslancem Alžírsko. Poděkovali jsme mu za podporu, kterou po dobu svého působení poskytoval obou našim Společnostem. Jeho zásluhou došlo k užšímu sblížení práce předsednictev s Radou arabských velvyslanců. Vedení Společnosti česko-arabské se účastnilo společného zasedání, na kterém byla projednána řada závažných otázek týkajících se vzájemné spolupráce. Jak jste se dočetli v minulém Bulletinu, připravujeme na rok 2005 výstavu arabské knihy a v této věci usilujeme o získání co největší podpory ze strany arabských velvyslanců. Zatím jsme se dohodli, že v rámci výstavy uspořádáme arabský týden, kde bude nutná účast velvyslanectví.

V polovině října uspořádáme opět společnou schůzku s radou arabských velvyslanců, kde projednáme návrhy na akce v rámci arabského týdne. Máme již určitý příslib, že se budou podílet nejen na programu, ale též na finančním krytí některých akcí. Máme velkou radost z toho, že se nám podařilo zajistit účast Společnosti česko-arabské na Mezinárodním knižním veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem.

Podrobnější informaci o akci přinese členka předsednictva Mgr. Naděžda Obadalová, která z pověření předsednictva tuto akci zajišťuje. Ústředním tématem letošního Knižního veletrhu v německém Frankfurtu je Arabský svět. Centrální expozici, jejíž vystavované exponáty budou po skončení veletrhu odeslány jako dar do Alexandrijské knihovny, doprovází dlouhá řada kulturních a společenských akcí, a to nejen v prostorách výstaviště, ale po celém městě. Tyto doprovodné akce jsou zaměřeny na setkávání kultur, poznávání jejich odlišností a především – a je to tak i formulováno v tiskových materiálech frankfurtského veletrhu – na budování mostů mezi národy.

Společnost česko-arabská proto přivítala nabídku organizátora české expozice Světa knihy, s.r.o., k účasti na této významné akci. V rámci českého stánku uspořádá výstavu nazvanou Lidé knihy, dokumentující práci před-

ních českých překladatelů a odborníků v oboru arabistika a islamistika v oblasti zprostředkování kultury arabského světa české veřejnosti s tím, že vyzdvihne přínos a nezanedbatelný podíl svých členů, pracovníků odborných pracovišť, tj. Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze nebo Orientálního ústavu Akademie věd ČR, na těchto aktivitách.

Zástupce Společnosti česko-arabské, Mgr. Naděžda Obadalová, doktorandka v oboru současná arabská literatura na FF UK, bude v průběhu frankfurtského veletrhu na samostatném vystoupení v rámci doprovodných akcí na výstavišti informovat veřejnost o činnosti Společnosti česko-arabské, jejím významu pro přiblížování arabského světa a kultury veřejnosti v České republice a zkušenostech v této oblasti a o významu takové činnosti pro budování klimatu příznivého pro přijímání menšin odlišného původu či náboženského vyznání většinovou společností a pro vzájemné soužití. Současně se bude snažit navázat kontakty s obdobnými společnostmi z jiných zemí a diskutovat o jejich zkušenostech v této práci a možnostech spolupráce.

Vše musí být dobře připraveno, ovšem hlavním problémem jsou zatím finanční prostředky. Požádala jsem proto odbor kulturních a zahraničních styků Ministerstva zahraničních věcí ČR o souhlas s přesunem několika projektů našich Sdružení. Tyto akce bychom buď nepořádali, nebo je realizovali s omezenými náklady.

Obě předsednictva bedlivě sledují konání plánovaných projektů na rok 2004. Neopomněla vzpomenout významná životní jubilea členů předsednictva – ing. Marie Hrušková 85 let, ing. Josef Regner 60 let a prof. Dr. Antonín Libický 80 let.

Vážení přátelé, těšíme se, že se s Vámi setkáme na podzimních akcích, které budeme pořádat my nebo naše pobočky, které Vás informují o své činnosti samostatně. Pokud Vám vyjde čas, přijedte v závěru měsíce října na setkání cestovatelů do Prosiměřic u Znojma.

Marie Hrušková

1. místopředsedkyně obou Společností

STÁTNÍ SVÁTKY A VÝZNAMNÁ VÝROČÍ

Blahopřejeme k významným výročím

**Společnost česko-arabská
a Společnost přátel Afriky
blahopřejí spřáteleným zemím
k jejich státním svátkům
a významným výročím**

- **Guinei-Bissau** k oslavám Dne nezávislosti 2. října (1958).
- **Lesothu** ke Dni nezávislosti připadajícímu na 4. října (1966).
- **Ugandě** k výročí Dne nezávislosti oslavanému 9. října (1962).
- **Zambii** ke 40. výročí Dne nezávislosti 24. října (1964).
- **Alžírsku** k oslavě 50. výročí Dne revoluce 1. listopadu (1954).
- **Angole** k výročí Dne nezávislosti 11. listopadu (1975).
- **Ománu** k oslavám narozenin sultána Qabúse dne 18. listopadu (1940).
- **Libanonu** ke státnímu svátku Dne nezávislosti 22. listopadu (1943).
- **Palestině**, které světová veřejnost 28. listopadu vyjádří svou podporu Mezinárodním dnem solidarity s palestinským lidem (OSN).
- **Mauretánii** ke Dni nezávislosti 28. listopadu (1960).
- **Středoafriické republice** k oslavám Dne republiky 1. prosince (1958).
- **Spojeným arabským emirátům** ke Dni nezávislosti 2. prosince (1971).
- **Burkině Faso** ke státnímu svátku Dne republiky 11. prosince (1958).
- **Bahrajnu** k oslavám Národního dne, získání nezávislosti 16. prosince (1971).
- **Nigeru** ke státnímu svátku Dne republiky 18. prosince (1958).

-mh-

Libyjský kulturní večer

Ten, kdo se dne 6. září 2004 zúčastnil kulturního večera Libye, mi dá jistě za pravdu, že tato akce byla po všech stránkách velice zdařilá. Nejen z hlediska výběru krásných prostor, kde se konala, ty pouze zvýraznily skutečnost, že i tak rozdílné kultury mohou mít k sobě blízko. Hymna Libyjské arabské lidové velké socialistické džamahirije v zrcadlové kapli Klementina byla sugestivní a dokazovala slova libyjského hudebníka Arafata as-Sinniho, který večer doprovodil hrou na arabskou loutnu, že hudba je univerzálním jazykem, který nezná hranic a nepotřebuje pas. Krásu večera v nemalé míře navodil i hlas herce Otakara Brouska st., který přečetl dvě povídky současných libyjských autorů, a to v brilantním překladu zesnulého Ing. Jaromíra Hajského. Posluchači se měli příležitost seznámit s tvorbou

Abdulláha al-Gweiriho (Ten úsměv nikdy nezemře) a Aliho Mustafy al-Misrátiho (Muž, který zemřel dvakrát). Byl to skutečně silný zážitek pro všechny přítomné, pro ty, kteří tu to zemi poznali, ale i pro její příznivce.

Věřím, že Společnost česko-arabská nám připraví ještě mnoho takových zážitků, jaké připravilo Sdružení přátel Libye pod vedením Mgr. Miroslava Housky. Současně jsem přesvědčen, že i pro nově nastoupivšího chargé d'affaires Libye v Praze Abdussaláma al-Raqí'ího to byl dobrý začátek práce, který ho přesvědčil, že přišel mezi přátele, i když z našich médií někdy vane studenější vítr. A právě proto je nutno v takových aktivitách pokračovat.

Stanislav Javora
pobočka SČA, Brno

Kulturní večer u příležitosti státního svátku Libye

Vystoupení Abdussaláma ar-Raqí'ího, nového chargé d'affaires Libye v ČR

Vaše excelence, dámy a pánové, vážení přátelé, úvodem bych Vás zde chtěl všechny pozdravit a současně poděkovat Sdružení přátel Libye Společnosti česko-arabské za uspořádání tohoto večera, který se koná rovněž u příležitosti 35. výročí Velké revoluce al-Fátih. Věřím, že tento večer bude jedním z mostů ke vzájemné komunikaci a kulturnímu dialogu, který stírá vzdálenosti v čase i prostoru mezi tvůrci i tvorbou obou našich národů.

Dnešní večer je večerem zasvěceným kultuře, je literárním a myšlenkovým setkáním, neboť otevírá prostor poznání kulturní tvorby Velké džamahirije. Proto mi dovoluje několik slov úvo-

dem. Jistě pro vás nebude ničím novým, když zde připomenou, že jedním z našich tvůrců je i bratr Muammar al-Kaddáfí. Je nejen skvělým myslitelem, autorem třetí světové teorie, vydané ve třech dílech Zelené knihy, ale také citlivým básníkem a jiskrným tvůrcem krátkých povídek. Z posledně vydaných bych uvedl povídky Útěk do pekla, Vesnice-vesnice, Země-země a Sebevražda kosmonauta. Věřím, že s našimi českými přáteli se jistě podaří vydat jejich překlad.

Lze říci, že touha po svobodě je dominantní v jeho kulturní i politické práci. Svoboda je pro Kaddáfího konečným cílem i synonymem spokojenosti. Jeden z kritiků řekl o Kaddáfím: Stojí zde před námi čistý beduíň, který přišel

ze Sahary a vzal na sebe závazek dosáhnout svobody a osvobození.

Vážené dámy a pánové,

ač nejsem literární kritik, myslím, že mohu říci, že novely Muammara al-Kaddáfího mají jasnou vizi a silný náboj, povídkovou živost a jiskru. Jejich autor disponuje schopností tvořit obrazy, cítění a myšlenky a má schopnost proniknout za podstatu forem a jevů.

V každém případě dnes budete mít příležitost utvořit si vlastní názor na tvorbu dvou libyjských spisovatelů, jejichž povídky byly pro dnešní literární večer připraveny. Konec

konců, je snad víc než symbolické, že se dnešní kulturní večer koná v historickém městě Praze, kde žili Mozart, Kafka, Jawahiri a další a další tvůrci.

Doufám, že dnešní večer bude prvním krokem k brzkému uspořádání libyjského kulturního týdne, který by zastřešila Rada pro kulturní tvorbu naší země.

Vážené dámy a pánové, přátelé,

omlouvám se za možná zdlouhavé úvodní slovo.

Děkuji za vaši pozornost a přeji vám příjemný večer.

Egyptské „zar“ (car)¹ amulety

Ve všech islámských zemích lidé věřili a často ještě věří, že jejich život ovlivňují démoni a duchové. Ze strachu proto často vykonávali magické rituály, které byly v rozporu s ortodoxním islámem. Tyto rituály jim měly zajistit přízeň a prosperitu. Zar rituály byly a vzácně jsou praktikovány ještě dnes hlavně v Egyptě, do kterého se dostaly v 19. století spolu s otroky z Etiopie (Abyssinie). V nich se odrazilo africké ženské mystérium „zar“, jež na rozdíl od jiných afrických mystérií „voodoo“ není v Evropě moc známé. Etnologové se domnívají, že se tak nazývají duchové, kteří se zmocní člověka a vyvolávají v něm různé nemoci, nebo se pod tímto názvem skrývají rituály usmiřující zař duha.

Tyto davové rituály v sobě zahrnují tance, extatickou hudbu, zpěv, vykuřování a krvavé zvířecí oběti. Zúčastňují se jich hlavně ženy, muži zde působí pouze jako hudebníci či tanečníci. Ceremoniál vede zkušená žena „kudya“ („šejka“), která musí určit, jakým duchem je žena napadena, vybrat vhodné zvíře k obětování a zařídít vše ostatní – hudebníky, šaty, typy amuletů a šperků... Na tento velmi nákladný rituál se někdy skládá i více žen, přesto největší finanční zatížení vždy nese žena, z které je duch vymítán, tzv. nevěsta zar duha.

Ikonografická různorodost odpovídá různorodosti zar duchů, kteří jsou určováni svým regionálním původem, ale existují i jako přírodní duchové, duchové určitých povolání či duchové islámských, ale i koptských svatých.

Nadále soustředím veškerou pozornost na šperky stříbrné, nošené dále po ukončení všech rituálů obrázkem k tělu. Přesto se nosi-

ly i jednorázové amulety a šperky z jiných materiálů, většinou z textilie, která byla omotána šňůrkami s různobarevnými semínkovými korálky. Barvy korálků se lišily podle toho, o jakého démona se jednalo.

Téměř všechny tyto stříbrné amulety měly a mají punc, takže můžeme říci, že vznikly někdy mezi léty 1916–1945. Mají velmi nízký obsah stříbra, pouze 600/1000. Většinou jsou kulového či diskového tvaru a mají rytiny na obou stranách. Méně časté jsou amulety ve tvaru kapky (tzv. hruškovité amulety) a takévé, které vypadají jako islámské psací tabulky ze dřeva. Patří k nim i přívěsky menšího formátu s pravouhlým nebo půlměsícovým obrysem, které se upevňují v oblasti spánku na šátek.

Aversní strana amuletu je popsána a nese nápis skládající se z Basmalý a II. sůry – tzv. sůry Krávy, verš 256.

Ve jménu boha milosrdného, slitovného.

*Bůh – není božstva kromě Něho,
živého, trvalého!*

Nepadá naň dřímota ani spánek, ...

Druhá pak obsahuje buď další arabský text, nebo obrázek démona, proti kterému je amulet účinný. Je tedy na ní vyryto jméno Alláha, případně formulace *mašalla* – ve spisovné arabštině by byl správný opis „má šá’ a’lláh“ (dá-li bůh, co je bohu milé), doslova „ať se stane to, co si bůh přeje“, ale řemeslníci často neuměli psát a egyptská hovorová arabština se od spisovné liší, proto se často objevují chyby.

Kruhové či diskové amulety se nazývají „*higab galb*“, tzv. amulet pro srdce (srdcevní amulet), který zklidňuje a chrání duši. Průměr těchto disků značně kolísá a objevují se ve velikosti mezi 3–10 cm. Nedílnou součástí jsou

¹ Jedna z prvních prací o těchto amuletech pochází od rakouského badatele P. W. Schienerla. Německy „zar“, předpokládám tudíž českou výslovnost „car“.

rolničky, zvané galagily, umístěné v dolní části šperku. Rolničky jsou v podstatě zvonky s plovoucím srdcem. Jsou vždy v lichém počtu a slouží také k zahánění zlých duchů. Rytá výzdoba má charakteristický třesavý ševronový vzor (ktikatka) a na jiných druzích šperků se téměř nenalézá. Dá se tedy předpokládat, že tento vzor má magické síly a vychází z obvyklejších ševronových vzorů, které byly používány na antických orientálních špercích.

Nejobvyklejším amuletem je zar amulet, kde je vyryta žena – démonka Safina. Tato démonka bývá zobrazována jako mořská panna s dlouhými náušnicemi a náhrdelníkem.

Velbloud nesoucí mahmal

Dalším tématem na amuletech je velbloud nesoucí mahmal, což je dřevěná konstrukce (nosítka) pokrytá drahými látkami. Sloužila k dopravě bohatých dam do Mekky. Zde však v přesnějším smyslu označuje nosítka, která se stala politickým symbolem. Od 9. století ji vládcí posílali se svými poutními karavanami či s hlavní karavanou, pokud byly rozděleny. Tím byla zdůrazněna prestiž vládců a jeho podíl na ochraně svatých míst. Roku 1807 po obsazení Mekky Vahhábovci byly všechny mahmaly spáleny a jejich zasilání bylo obnoveno až po jejich porážce. Egypťané ho zasílali až do roku 1926, byl to nejvýznamnější prvek jejich karavany mířící s poutníky do Svatého města. Roku 1926 mu byl z organizačních důvodů a měnících se podmínek vstup zakázán. Tento zar duch byl nazýván amir al hagg. Jednalo se o titul vůdce karavany, jemuž byl velbloud v průběhu ceremoniálu slavnostně svěřen.

Ikonograficky zajímavý je námět zobrazující ukřížovaného Krista s květinovým motivem. Lze ho připisat démonu sultan ed deir (deir znamená křesťanský klášter).

Důležitým démonem je rovněž Yawri Bey. Někdy je znázorňován se dvěma ptáky u uší, kteří byli částí kouzel dávno před islámem. Oblečen je ve vojenské uniformě a v levé ruce drží zahnutou šavli.

Méně obvyklé je vyobrazení démona „Sultana“ a jeho sestry v podobě napíl člověka a napíl ryby. Zde to značí, že tyto démoni patří se vši pravděpodobností do sféry „al-bahrija“. (V arabštině bahr = moře, potok, zde Nil; jedná se tedy o jakési říční demony Nilu.)

Nejobvyklejším námětem je zobrazení „Sitta“ a „Sidy“. Jedná se o jakéhosi homoegyptského sultána a jeho sestru.

Ukázka lawha amuletu se Safinou

Jiným typem jsou „lawha“ amulety. Jejich jméno je odvozeno z dřevěných tabulek, dodnes užívaných v koránových školách, které připomínají i svým tvarem. Pro tyto amulety je typická čtvercová dolní část se stupňovitým zužováním směrem nahoru. Vzory jsou obdobné jako na diskovitých amuletech, jen galagily je vždy pět.

Hruškovitý amulet, tzv. „higab kummitra“, se tak jmenuje podle svého tvaru a opět má obdobné motivy jako amulety diskové.

Rovněž zvířecí zuby zasazené do stříbrných pouzder a dole zakončené galagily patří mezi amuletové závěsy. Dnes se s nimi již nesetkáváme. Nejčastěji byly nošeny v oáze Fajjúm a okolí.

Dalším typem jsou obdélníkové amulety upevňující se háčky k ženské pokrývce hlavy poblíž spánků. Mohou se objevit i jednotlivě. Obsahují tutéž ikonografii jako všechny předchozí nebo nesou ornamentální vzory, případně jsou čisté. Novinkou je zde prořezávaný nápis se jménem Alláha.

Všechny typy zar amuletů se přestaly po roce 1945 vyrábět. Usuzujeme tak podle puncovního razítka, kde víme, že v tomto roce byla kočka nahrazena lotosovým květem neobjevu-

jičím se již na těchto typech amuletů. Stříbrnici tudíž přestaly amulety roztavovat, ale naopak je čistí a prodávají dále.

Rovněž tak představitelé egyptské revoluce z roku 1952, ale i islámští duchovní a modernisté se tvrdě postavili proti těmto zar rituálům. Zpočátku neúčinně. Dnes již rituál téměř vymizel, a proto je sehnání zar amuletů velmi obtížné.

Miroslava Sodomková
Společnost česko-arabská

Oblouk v islámské architektuře

Islámská architektura se po staletí těší obdivu a úctě stavitelů-odborníků i laiků, kteří měli příležitost se s tímto velkolepým projevem estetického ztvárnění hmoty a prostoru blíže seznámit. I ten, kdo stavitelským památkám nevěnuje příliš pozornosti, je uchvácen křehkým zdobným kouzlem architektury Orientu. Kamenná báseň složená z kupole, oblouku, štíhlé jehly minaretu, vzdušných arkád, šumících fontán a stříbřitých vodních ploch, zasažená do rámu bujné zeleně a květů působí na člověka nesmazatelným dojmem jako krásný sen či pohádka. Bělostný přelud Tádž Mahálu, barevný komplex granadské Alhambry či interiér Velké mešity v Kórdobě jsou vrcholnými estetickými díly nejen umění architektury, ale i života samého.

Základním prvkem a hlavním výrazovým prostředkem islámského stavitelského a ornamentálního umění je oblouk. Oblouk je možno definovat jako abstraktní křivku, která odděluje hmotu od prostoru, případně dvě části hmoty (materiálu). Jeho rozmanitost a elegance je skutečně univerzálním elementem, uplatňovaným v historickém i moderním stavitelství po celém světě. Vývoj oblouku však představuje dlouhou a nesnadnou cestu, zejména uvážíme-li materiál, který měli stavitelé k dispozici (kámen nebo cihla), a dobovou technologii. Nejranější formou, předcházející konstrukci oblouku, byl architráv. Systém architrávu je charakterizován dvěma vertikálními nosníky, pilíři nebo stěnami nesoucími horizontální architráv (trám,

břevno či desku), který překlenuje prostor mezi těmito vertikálními podpěrami. Tento systém byl bohatě užíván a rozvíjen zvláště v antice a vrací se i v moderní architektuře. U architrávu jsou nosné prvky a ty, které jsou neseny, zřetelně odlišeny. Systém oblouku kombinuje obojí. Je charakteristický zejména pro středověk. Zvláštní vztah mezi architrávem a obloukem se objevuje ve středověkém gruzínském sakrálním stavitelství, které bylo vystaveno vlivům křesťanského i islámského světa.

Oblouk představuje rovněž konstrukční základ pro mnohem náročnější stavbu kupole. Chápeme-li kupoli jako množinu oblouků, je vyjádřením dokonale architektonicky a esteticky ztvárněné prostorové geometrie křivky v jednotě se zákonitostí hmoty. Tvorbou oblouku a zejména kupole je úzce spojena se strukturou a technickými vlastnostmi a možnostmi stavebního materiálu. Vnější a ornamentální ztvárnění oblouku je zejména v islámské architektuře nesmírně rozmanité. Oblouk nacházíme v nesčetných podobách jako samostatný útvar i jako spojnicí štíhlých sloupků arkád, někdy jednoduchý bez výplně, jindy zdobený uvnitř prolamovaným mramorem, mřížovím, vyplněný uměleckými dekoracemi a ornamenty, řezbami, vlasy, arabským písmem tesaným či malovaným. Oblouk se uplatňuje na oknech, dveřích a balkonech, tvoří a zdobí brány, portály, klenby a kupole. Je primárním ukazatelem rozvoje stavitelského stylu, neboť zejména okno

a dveře jsou nedílnou součástí stavby jako takové po celou dobu její historie. Někdy je oblouk vyjádřen jako vysoce umělecké výtvarné dílo – obraz, malba či textura. Nápaditosti umělce a jeho schopnostem prostorového myšlení nejsou kromě estetických měřítek kladeny meze. Z architektury byl oblouk přenesen i do uměleckých řemesel, do vzorů koberců, tvorby nábytku, hrnčířství, šperkařství a jiných činností.

Tvar oblouku je v islámské architektuře rovněž bohatě rozvinut. Základním elementem je úseč kruhu. Nejrozšířenějším je polokruhový oblouk s různými úsečemi kruhu: s méně než polovinou kruhu, na úrovni poloměru kruhu nebo přesahující jednu polovinu kruhu, známý jako podkovovitý (maurský) oblouk. V byzantské kultuře, která předcházela na většině území raného Kalifátu, byl polokruhový oblouk převládající formou, právě tak jako v pozdní románské architektuře. Po pádu Byzantské říše se prvky její architektury včetně polokruhového oblouku udržely na Balkáně, v Rusku, na Ukrajině a v Arménii. Oblouk ve tvaru podkovy se objevuje v náznaku poprvé v předislámské byzantské Sýrii a později ve výraznějším uměleckém vyjádření u raných muslimských stavitelů na území Andalusie. Odtud se rozšířil do Severní Afriky (Maroko, Alžír, Tunis) a našel četné obdivovatele i v architektuře Střední a Jižní Ameriky, kam byly prvky islámského stavitelství přeneseny španělskými a portugalskými dobovateli. Na arabském Západě (na území Maghribu) byl používán v mnoha překrásných variantách. V méně zjevném projevu jej od doby středověku nacházíme v Egyptě a v Sýrii, později přichází i do Turecka a Indie.

Typický lomený oblouk, jak jej známe z pozdějšího období gotiky, byl dalším stupněm, který představoval stavitelský útvar otevírající nové estetické a ornamentální možnosti v arabském stavitelství, kde umění a zkušenost stavitelů s jeho využitím nesporně předcházely gotiku. Tento typ oblouku byl hojně uplatňován zejména na arabském Východě (Mashriq), a to v době, kdy v Evropě byl ještě zcela neznám.

Velmi elegantní variantou „jednoduchého“ oblouku je též eliptický oblouk, a to jak hlad-

ký, poměrně zřídka používaný, tak zejména lomený ve středu horní úseče, která může být téměř horizontální nebo ladně v různém úhlu vertikálně klopená. Nejelegantnější užití eliptické úseče je možno pozorovat v mughalské indické architektuře a v Turkistánu.

Oblouk ovšem může být tvořen nikoli pouze jednou křivkou, ale i jako efektní útvar složený z více křivek: trojlístý (jetelový) oblouk člení zakřivení do tří listů, laločnatý oblouk se může skládat dokonce z mnoha listů. Trojlístý oblouk náleží ke klasické islámské architektuře, zejména na Západě. Jeho „vlastí“ je Andalusie. Po dobytí Egypta Fátimovci zde našel trojlístý oblouk svoji neklasičtější podobu a opakoval se v nesčetných variacích v západních i východních oblastech islámu. Laločnatý oblouk byl používán již v nejranějším období islámské architektury, především v nejzápadnějších oblastech islámského teritoria, tj. na Iberském poloostrově, v Maroku a rovněž na indickém subkontinentu. Zvláštní dekorativní půvab a plastičnost těchto typů oblouků, v okolí listů bohatě řezaných či zdobených, podtrhuje krásu nejslavnějších islámských staveb.

Islámský oblouk je téměř vždy orámován nebo obstaten. Zarámování tvoří velmi často pravouhlý rám, ale může to být i jiný oblouk nebo více oblouků. Rám má estetickou, stylistickou i statickou funkci, a to zejména u jednotlivě stojícího oblouku nebo na konci arkády. Totéž platí o obstatení oblouků bran, portálů a vchodů, které je provedeno většinou pomocí dvojitých věží v podobě minaretu. Jejich hmotnost napomáhá stabilitě oblouků a chrání je před narušením.

Další formou jednoty oblouku a okolního prostoru a hmoty jsou různé sestavy oblouků. Dvojitě a trojitě oblouky jsou používány pro okna, výklenky, portály a brány, přičemž někdy jsou oblouky posazeny nezávisle jeden vedle druhého, ve většině případů jsou však spojeny do stylově jednotného útvaru. Byly používány a umělecky rozvíjeny zejména v islámském Španělsku a Turecku, ale i v Súdánu. Umělecká kompozice oblouků byla vždy důležitým aspektem tvůrčí práce islámských stavitelů. Uskupení oblouků různých tvarů a rozměrů do elegantních a bohatě zdobených útvarů jsou známa především z oblasti

Maghribu. Nanejvýše půvabným útvarem využívajícím soustavu více oblouků jsou arkády. Tyto vzdušné girlandy z mramoru či jiného ušlechtilého kamene připomínají krajkoví nebo šperky z filigránu, v Orientě tak proslaveného. Seskupení oblouků do arkádových řad bylo nejen výrazem vývoje islámského stavitelského umění a techniky, ale i praktickou potřebou. Arkády slouží jako vnější opora zdí domů, jako terasa nebo spojení dvou domů nad úrovní ulice. Mohou být postaveny ve dvou i více řadách nad sebou a samozřejmě být jednou ze součástí celého komplexu islámské stavby.

Jak je patrné z tohoto stručného nástinu, oblouk byl v islámské architektuře používán všude a v mnoha stavitelských funkcích a uměleckých projevech. Byl vždy monumentálním, ba dominantním elementem stavby, ať již se jedná o lidové domy v iráckém Bagdádu a Maroku, kde se tradiční stavitelské řemeslo udrželo až do dnešní doby, nebo turecké rané portály prvních univerzit a mešit, až po moderní monumentální stavby, jakou je například známá věž v Teheránu s typicky iránskou síťovou klenbou vytvářející mohutný oblouk.

Islámské stavitelské umění ovlivnilo a obohatilo architekturu téměř v celé Evropě – především na jihu: ve Španělsku, Portugalsku, Francii a Itálii. Zejména španělský a portugalský pozdněgotický sloh nesl výrazné islámské prvky, je však možné je nalézt i v severních oblastech evropského kontinentu, například v Německu a v Čechách. Rovněž novodobé stavitelství v islámských státech se inspiroje – více či méně vhodně a citlivě – tradiční architekturou a není výjimkou, že i stavitelé západního světa úspěšně používají klasické prvky orientální architektury v nové „transkribci“. Díky pokročilým technickým možnostem jsou tak schopni tvořit monumentální díla v moderním pojetí, do něhož dávají islámské umění vnášející neopakovatelnou eleganci a krásu. Lze si jen přát, aby všechny tyto stavitelské i další umělecké skvosty, ať již v zemích, kde jsou domovem, či tam, kam jejich duch byl přenesen, byly chráněny a udržovány a nebyly ničeny zbytečnými ozbrojenými konflikty a netolerancí.

Marta Francová
Společnost česko-arabská

130. výročí úmrtí Davida Livingstona

2. část

Čtvrtá expedice 1852–1856

Svoji nejdelší badatelskou cestu začal Livingstone v červnu 1852, bez britské finanční pomoci. O měsíc později dorazila karavana do Kurumanu, pak pokračovala do Kolobengu, kde krátce před tím proběhl boj mezi Bakwianci a Búry. „Zesnulý p. Pretorius vyslal r. 1852 čtyři sta Búrů, aby napadli Bakweny ... přepadli Bakweny, pobili značné množství dospělých a kromě toho odvěkli do otroctví dvě stě našich školních dětí,“¹⁵ píše Livingstone. Búrové potlačili povstání Bakwianců, které vedl Sečele, zabili šedesát Afričanů a další odvedli jako otroky. Navíc se Búrové domní-

vali, že povstání podnítl Livingstone, který zde našel svoji stanici po incidentu vyplněnou. „*Můj dům, který tu stál léta v naprosté bezpečnosti pod ochranou domorodců, byl na oplátku vydrancován. Angličtí džentlmeni, kteří přišli ve stopách p. Cumminga lovit ve vnitrozemí a uložili velké množství zásob na téměř místě a přes osmdesát kusů dobytka jako zálohu na zpáteční cestu, byli oloupeni o všechno; a když se vrátili do Kolobengu, našli tam kostry hlídačů, roztroušené všude kolem. Moje lékárna byla rozbita a všechnen náš nábytek a šatstvo odneseny a prodány ve veřejné dražbě, na úhradu nákladů nájezdů.*“¹⁶

¹⁵ Davidson, B. *Africká minulost*, Praha 1972, s. 177.

¹⁶ Davidson, B. *Africká minulost*, Praha 1972, s. 178.

Karavana pokračovala do Linyanti, které leželo nad řekou Chobe, kam dorazila v květnu 1853. V krajině Makololo nastaly od poslední Livingstonovy návštěvy změny, náčelník Sebituan zemřel. „... *po krátké vládě dcery Sebituanovy ujal se vlády její mladší bratr, 18letý, syn Sebituanův, zvaný Sekeletu, jenž rovněž jako kdysi jeho otec Livingstona velmi vlídně přijal.*“¹⁷ Livingstone se Sekeletem vycházel, stejně jako s jeho otcem přátelsky a náčelník mu poskytl 27 domorodých nosičů, pro jeho výpravu. Vybaven měřicími přístroji vyrazil z Linyanti do Sešeke, kde se rozhodl pro obtížnou cestu k západnímu pobřeží.

Jako cíl si stanovil Luandu v tehdejší portugalské západní Africe. Ze Sešeke plul na kanoi proti proudu Zambezi. V Libontě přešel hranici z území Makololo do kraje Balonda, pokračoval část cesty po souši, aby navštívil náčelníka Šinteho. Šinte vedl kmen čítající přes tisíc domorodců, Livingstona obřadně přijal a hostil i s karavanou dva týdny. Navíc mu propůjčil na cestu sedm dalších mužů včetně průvodce, dále slonovinu a zásoby.

Expedice směřovala po souši přes kraj Balobale k jezeru Dilolo a přes středoafriické pohoří, problémy způsoboval kmen Bachokwe, jehož představitelé požadovali za přechod přes jejich území neúměrně vysoké poplatky. Livingstone onemocněl malárií, ve vážném zdravotním stavu nakonec úspěšně dorazil 31. května 1854 k pobřeží Atlantického oceánu. Ocítl se na území tehdejší portugalské Angoly v Luandě. Zde ho uvítal britský konzul Admun Gabriel. Cesta z Kapského města do Luandy mu trvala dva roky a urazil během ní kolem 1 500 mil.

V Luandě se Livingstone dostal do péče lodního lékaře jedné britské lodi, jejíž kapitán mu nabídl plavbu do Anglie. Cestovatel odmítl a později napsal, z jakého důvodu: „... *že jsem přivezl s sebou lidi náčelníka Sekeletu, kteří žijí v nepřátelství s kmeny sousedícími s portugalskými osadami, nebylo možno, aby se sami vrátili domů. Proto jsem se odhodlal odmítnout lákavé nabídky a Makololy zpět dovésti k jejich náčelníkovi a zároveň se pokusiti*

¹⁷ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe, Praha 1926, s. 7.*

najít cestu na velké řece Zambezi nebo Lee-ambyi ze země Sekeletovy k východnímu pobřeží.“¹⁸ Když se zotavil, rozhodl se pro přechod za západního pobřeží na východní. Obchodní cesta od Atlantického oceánu do vnitrozemí se totiž pro výskyt mouchy tse-tse a dalších překážek ukázala jako nevhodná. Makololové si prohlédli britskou lod. „*Ponevadž jsem znal jejich obavy, řekl jsem jim, že tam nikdo nemusí jít, kdo by měl nějaké sebe menší podezření. Tu šli skoro všichni tam, a když byli na palubě, ukázal jsem na námořníky a pravil: to jsou všichni moji krajané, jež vyslala královna, aby potlačila obchod těch, kteří kupují a prodávají černé lidi. ... bázeň jejich najednou zmizela a spřátelili se s námořníky, kteří jim dali oběd, chléb a hovězí maso. Makololové by to učinili také tak,*“ zmiňuje se Livingstone.

Po čtyřech měsících, které strávil v Luandě, se v září 1854 vydává Livingstone na zpáteční cestu do vnitrozemí. Postupoval severněji než cestou k pobřeží, prozkoumal západní část státu Lundů, pak sešel k Zambezi a v červnu 1855 vstoupil do Linyanti. „*Když pak se vrátil se svou družinou do Linyanti, uvítán byl od všeho lidu a zvláště náčelník se velice těšil z darů od Portugalců.*“¹⁹ Během cesty se dozvěděl, že mu byla udělena zlatá medaile Královské zeměpisné společnosti. Vyměřil střední část Afriky jako pánev a stanovil rozvodí mezi Kongo a Zambezi. V Linyanti byl vítán náčelníkem Sekeletu, kterému donesl dary od vlády v Luandě. Na tomto místě došlo k setkání Livingstona s Ben Habibem, který mu vyprávěl o velkých jezerech, což byl podnět k jeho dalším objevitelským výpravám.

3. listopadu 1855 vyrazila Livingstonem vedená karavana z Linyanti, Sekeletu dodal opět zásoby, slonovinu a přes sto nosičů. Postupovali podél levého břehu Zambezi, po dvou týdnech se odchýlili z plánované trasy k místu, kterému domorodci říkali Mosi-oa-Tunya, kouř, který hřmí. Livingstone jako první Evropan spatřil vodopády na řece Zambezi, které

¹⁸ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe, Praha 1926, s. 51–52.*

¹⁹ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe, Praha 1926, s. 9.*

pojmenoval Viktoriinými. Vodopádům nevěnoval příliš velkou pozornost, podrobněji se jimi zabýval až po čtyřech letech, kdy se k nim znovu dostal.

Pokračoval po proudu, zamířil na sever, na plošinu Batoka, kterou označil jako vhodné místo pro evropské osídlení. To by ovšem musel dokázat splavnost řeky Zambezi k východnímu pobřeží. Vrátil se tedy ze severu zpátky na levý břeh a procházel územím, které před několika lety museli Portugalci opustit.

Obtížnou situaci Livingstone řešil na místě, kde se do Zambezi vlévá řeka Luangwa. „Byli jsme obklopeni nepřáteli, oddělení Čiboků leželo před branami a žádalo opětně jednoho muže, vola, pušku nebo sloní zub. Moji lidé obrátili se proti nočnímu přepadu, a když chtěli Čibokové vědět, kde jsem ležel, zpěčovali se mě jim ukázati.“²⁰ Místní náčelník Mburumba chtěl karavanu napadnout při přecházení řeky u Zumbo, Livingstone však nebezpečnou situaci diplomaticky vyřešil. Vypjatá událost ho patrně donutila k veliké chybě. Neprozkoumal celý úsek Zambezi mezi Mpende a Tete, kde je neprostupná rokle Kebra-Bassa.

V Tete, nejzašší portugalské vesnici ve vnitrozemí se měsíc zotavoval z nemoci a pak pokračoval k ústí Zambezi do Quelimane, kam dorazil v květnu 1856. „V dřívějších dobách se vyváželo velké množství obilí, jako pšenice, prosa a kukuřice, rovněž tak káva, cukr, olej a indigo, kromě zlatého prachu a slonoviny. Obilí pěstovali otroci, kterých měli Portugalci velké množství. Zlatý prach se získával rýžováním na různých místech severně, jižně a západně od Tete. ... Když začal obchod s otroky, zdálo se mnoha těmto kupcům, že zbohatnou mnohem rychleji prodejem otroků než pomalým rýžováním zlata a zemědělstvím, a pokračovali ve vývozu otroků, až neměli ani dělníky, ani bojovníky na svou ochranu. Kávové a cukrové plantáže i rýžoviště zlata byly opuštěny, neboť pracovní síly byly vyvezeny do Brazílie. Mnozí Portugalci pak následovali své otroky a vláda byla nucena vydat zákon, jenž měl zaměřit další emigraci, neboť kdyby byla pokračovala, byla by úplně vylidnila portugalské dr-

žavy, ...“²¹ poukazuje Livingstone na stinné stránky otrokářství. Zde ho také čekal dopis od Londýnské misijní společnosti, ve kterém společnost vyjádřila nespokojenost s Livingstoneovou misijní činností a vyslovila neochotu ho nadále finančně podporovat.

Livingstone odplul přes Mauritius a Marseilles do Doveru, odkud přijel 9. prosince 1856 do Southamptonu, kde se setkal s manželkou a dětmi. „Admirál nabídl mi cestu do Mauritia, kterou jsem vděčně přijal. Při mně zůstal jen Sekvebu a jeden sluha. Byl velmi rozumný a prokázal mi nejlepší služby; vskutku, bez jeho zdravého rozumu, jeho taktu a znalosti řeči oněch kmenů, kudy jsme cestovali, bych byl pobřeží sotva dosáhl,“ neopomněl Livingstone.²² Londýnská misijní společnost neměla pro jeho „misionářské cestování“ přílišné pochopení, zato Královská zeměpisná společnost, v čele s lordem Shaftesburym, uspořádala dva dny po jeho příjezdu slavnostní shromáždění na jeho počest.

Livingstone byl uvítán jako hrdina, přednášel široké veřejnosti a dostával čestné doktoráty. Napsal knihu, na kterou použil materiál ze svých deníků a nazval ji „Cestování a bádání v Jižní Africe“. Kniha měla úspěch, v krátké době vyšlo sedm vydání a zajistila mu dostatek finančních prostředků, které později využil ke své další cestě. Jeho vědecký přínos pro poznání vnitrozemí Afriky byl obrovský, Livingstone nakreslil několik přesných map, zaznamenával změřené body, výšky, objevil nové objekty a také přivezl s sebou do Evropy některé přírodní exempláře.

Pátá expedice 1858–1862

Livingstonovu výpravu do delty Zambezi podporovala britská vláda a Královská zeměpisná společnost, vidina říční cesty do afrického vnitrozemí byla lákavá i pro obchodní kruhy. „Ministerstvo zahraničí ve shodě se Zeměpisnou společností nařídilo Livingstonovi, aby zvláště prozkoumal kraj při řece Zambezi

²¹ Davidson, A. *Africká minulost*, Praha 1972, s. 180.

²² Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 73–74.

²⁰ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 68.

*a aby hleděl zvelebiti znalost přírodních pramenů ve východní a střední Africe, rozšířiti vzdělání domorodců, které měl povzbuzovati k průmyslu a orbě, aby pak získáno bylo co možná nejvíce výrobků pro vývoz do Anglie jako např. bavlny aj. a aby se hned obchod s otroky v počátcích překazil.*²³ Expedice měla podle jeho plánu zříditi výzkumnou stanici na plošině Batoka, kam měli doplnout na lodi Ma Robert.

Livingstone byl vedoucím výpravy, která čítala i geologa, inženýra a kreslíře. Před opuštěním Evropy vystoupil z Londýnské misijní společnosti, stal se oficiálním konzulem jejího veličenstva v Quelimane a pobíral vládní plat. Také poslal dopis portugalskému králi, ve kterém děkoval za přijetí v Luandě a poukazyval na krutost otrokářského systému, se kterou se v Africe setkal.

10. března 1858 vyplula expedice z Liverpoolu, Livingstone vzal s sebou do Afriky manželku a nejmladšího syna, kteří vystoupili v Kapském městě.

Výprava pokračovala k ústí Zambezi, kam dorazila v květnu 1858. *„První úlohou výpravy bylo prozkoumatí řeku Zambezi, byla-li by vhodnou cestou obchodní a zároveň cestou, kterou by bylo možno šířiti křesťanství do vnitrozemí Afriky.*“²⁴ Parní člun, který nechali zhotovit v Liverpoolu speciálně pro výpravu, se ukázal jako nevhodný. Byl 22 m dlouhý a výkon parního stroje byl 12 k. Voda z řeky poškozovala stěny a dřevo pro kotel, donesené z okolí, nemělo dostatečnou výhřevnost. Livingstone se nepohodl se svými společníky, propustil námořního důstojníka a loď vedl sám.

1. etapa vedla od delty Zambezi do Tete, expedice sem dorazila v září. *„Portugalci v Tete měli mnoho otroků, kteří zatíženi byli neřestmi svého stavu, zlodějstvím, lži a nemravností. Všeobecně se s nimi jednalo dobře, jen zřídka krutě, což mělo svůj základ rovněž tak v dobromyslnosti Portugalců jako ve strachu, aby*

otroků neztratili.“²⁵ O dva měsíce později doplula loď Ma Robert k roklí Kebra-Bassa, kterou nebylo možné po řece překonat. Tady se projevila Livingstonova nedůslednost, když předtím úsek zcela neprozkoumal. Nikdy již nedostal tak velkou důvěru od Královské zeměpisné společnosti a britské vlády.

Neúspěchu však nepodleh a pokračoval v plnění úkolu – hledat obchodní cestu do vnitrozemí a místo pro výzkumnou stanici. Veplul na řeku Shire, po které se dostal k jezeru Širva a v září k jezeru Ňasa, která objevil pro Evropu.²⁶ Popsal kmen Ajawa, který sídlí v okolí jezer a obchoduje s otroky. *„Jen málo domorodců ukázalo se u břehů a ti, jakmile spatřili parník, dali se na útěk ze svých loděk do houštin kořenovníků u břehu, dávajíce tak zřejmě najevo, že o běloších nemají příznivého mínění. Byli to snad otroci, kteří Portugalcům utekli.*“²⁷ Livingstone si nechal poslat vlastní prostředky, které použil k potírání otrokářství.

Protože se loď Ma Robert potopila, nechal zhotovit další dvě. Zatímco nová loď Pioneer plula k severnímu břehu jezera Ňasa,²⁸ Livingstone se vydal po břehu pěšky a setkal se s lidmi kmene Mandgandja. *„Mandgandjaové, bantuský kmen, jsou národ průmyslný. Zpracovávají železo, tkají bavlněné látky, pletou košíky a provozují orbu. Všichni jdou do práce na pole a není nic neobyčejného viděti muže, ženy a děti obdělávati půdu, zatím co kojenci odpočívají pod stinným křovím.*“²⁹ V lednu 1962 se setkal s manželkou u ústí Zambezi, jeho žena vážně onemocněla během plavby na lodi Lady Nyassa a zemřela.

Expedice na Zambezi trvala celkem šest let. Zambezi byla zmapována od pramenů k ústí, byla prozkoumána řeka Rowuma, jezero Ňasa a údolí řeky Luangwa na území Bembů.

²⁵ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe, Praha 1926, s. 89–90.*

²⁶ Shepperson, G. *David Livingstone and the Rovuma, Edinburgh 1965.*

²⁷ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe, Praha 1926, s. 80.*

²⁸ Shepperson, G. *David Livingstone and the Rovuma, Edinburgh 1965.*

²⁹ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe, Praha 1926, s. 98.*

²³ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe, Praha 1926, s. 79.*

²⁴ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe, Praha 1926, s. 80.*

„Mnozí Makololové zdráhali se jíti s sebou, neboť měli poměr s otrokyněmi a nechťeli je opustiti, jelikož se v Tete cítili jako doma, ačkoliv věděli, že ani ženy, ani děti nejsou jejich majetkem. Ovšem podle portugalských zákonů byly pokřtěné dívky otrokyň svobodné, ale při řece Zambezi bylo zvykem, že si toho nevšímal. Když Livingstone úředníkům portugalským to vytýkal, smáli se tomu a odpověděli: Lisabonské zákony jsou velmi přísné, ale než jsem dojdou, ztratí velkým horkem všechnu sílu.“³⁰ Geografický přínos byl veliký, prozkoumaná jezera, toky a zakreslen charakter reliéfu. O poznání menších úspěchů dosáhl Livingstone v boji proti otrokářství. Přestože nenalezl schůdnou říční cestu pro obchod, jeho práce přispěla k britské kolonizaci Afriky, našel zbytky evropského osídlení. „V Zumbou bylo ještě mnoho zřícenin někdejších portugalských domů. První obchodníci, kteří se tam usadili, a jezuité byli asi mužové, kteří měli vkus a prozřevého ducha. Zvolili si nejrozkošnější a nejmalebnější místo celé krajiny k založení své vesnice a měli dobrý důvod věřit, že obchodem po Zambezi a Luangui, jakož i zásilkami zlata a slonoviny z jižní země zvané Manika bude vzkvětatí.“³¹

Koncem dubna 1962 příplul Livingstone s lodí Lady Nyassa do Zanzibaru, odtud s ní plul do Bombaye a pak pokračoval do Anglie.³² Do Londýna dorazil v červenci 1864, kde ho již nečekalo tak bouřlivé přivítání. Jeho přínos však ocenili nejen vědci. Během pobytu v Evropě psal svoji druhou knihu a kritizoval portugalské úřady za otrokářskou politiku.

Poslední expedice 1866–1873

Na svoji poslední výpravu odjel David Livingstone z Anglie v srpnu 1865. Pokračoval přes Bombaj do Zanzibaru, kam dorazil 20. ledna 1866. Britskou vládou byl vyslán jako konzul bez platu, vláda mu dotovala výpra-

vu 500 librami. Další finance investoval on sám a také soukromí přispěvatelé.

Cílem expedice bylo prozkoumat řeku Rovumu a její spojení mezi jezery Ňasa a Tanganika, dále dosud neznámou oblast kolem jezera Mweru a Bangweulu. Nejvyšším cílem bylo nejtí prameny Nilu. Livingstone se také domníval, že založení vnitrozemské osady by mohlo zastavit obchod s otroky, který byl v této oblasti značně rozšířen.

Cestoval bez evropských společníků. S šedesáti domorodci a skupinou indických vojáků, které ale zakrátko, pro jejich nekázeň, propustil. Cestu začala karavana 4. dubna 1966 v zálivu Mikindani, severně od řeky Rovuma, v srpnu téhož roku po souši dorazila k jezeru Ňasa. „Náčelník z Ngomanoe při ústí řeky Loendi dával najevo přátelské smýšlení, a proto se Livingstone rozhodl 18. května 1866 zříditi tam hlavní stan ... Obyvatelé náležející ke kmeni Makonde osvědčili se jako ochotní dělníci a pomáhali upravovati cestu pro lidi a zvířata.“³³ Pokračovali k jeho jižnímu konci do Marenga, kde obdrželi zprávy o útočícím kmeni Mazitu. Livingstonevi se nepodařilo najmout lodě. „Měl ovšem ještě potíže s Araby tanními, kteří mu nechťeli zapůjčiti lodi pro přepravbu. Proto byl Livingstone nucen oklikou obejít jižní břehy jezera, aby se dostal k Tanganice a prozkoumal tamní kraje, jak zněl jeho úkol, který mu dán byl zeměpisnou společností anglickou.“³⁴ Pro obavy z tohoto kmene část výpravy opustila karavanu a vrátila se do Zanzibaru. Livingstone tak přišel o potřebné muže, kteří navíc šířili v Zanzibaru zprávy o jeho smrti.

Karavana přesto pokračovala na sever, přes řeku Čambezi, která vyvěrá na náhorní plošině mezi jezery Ňasa a Tanganika a teče na jihozápad do jezera Bangweulu. Odtud pod jménem Luapula protéká jezerem Mweru, z něhož vytéká jako Lualaba a stává se Kongem.

Livingstone došel 31. března 1867 k jižnímu cípu jezera Tanganika a v listopadu téhož roku k jezeru Mweru. V červenci 1868 objevil pro

³⁰ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 104–105.

³¹ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 111.

³² Shepperson, G. *David Livingstone and the Rovuma*, Edinburgh 1965.

³³ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 175.

³⁴ Macháček, J. *Cesty D. Livingstona po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 175.

Evropu jezero Bangweulu. „*Těžko se mu postu-
povalo v těchto krajích pro stálé boje mezi do-
morodci a pro různé překážky, mezi nimiž neby-
la nejmenší zlomyslnost a věrolomnost tamních
obyvatelů, takže se rozhodl na sklonku měsíce
července k návratu do Udžiži na Tanganjice.*“³⁵
O rok později se ve špatném zdravotním stavu,
se zápallem plic, dostal do Udžiži.

Poté, co se zotavil a dorazily zásoby ze Zan-
zibaru, putoval přes území Maněma, k řece
Lualaba, která vytéká ze severní části jezera
Mweru, kam doputoval 19. března 1871. Chtěl
dokázat, že tato řeka je Nilem. Po změření
nadmořské výšky však od této myšlenky upus-
til a vyslovil domněnku, že by Lualaba mohla
být součástí konžského systému, podobně jako
ostatní řeky tekoucí na sever.

Ve městě Nangwe u řeky Lualaba zažil ne-
příjemnou událost, když skupina arabských
otrokářů spustila palbu do domorodců na ruš-
něm tržišti. Vrátil se do Udžiži a čekal na zá-
silku léků, byl o ni ale okraden arabským ob-
chodníkem.

10. listopadu 1871 se ke svému překvapení
Livingstone setkal v Udžiži s Henrym Morto-
nem Stanleyem, americkým novinářem. Toho
do Afriky vyslal jeho zaměstnavatel Gordon
Benett, majitel New York Herald. Stanley vedl
dobře vyzbrojenou karavanu a splnil svůj úkol
najít Livingstonea, o kterém neměla civilizace
tři roky žádné zprávy a jenž tak byl považován
za pohřešovaného. „*Livingstone líčil své boha-
té, radostné i smutné události a příběhy po-
sledních šesti let v Africe, Stanley zase vyprávěl
o nových událostech civilizovaného světa
jako o revoluci španělské, válce roku šestaš-
desátého a jejích následcích, o konci císaře
Napoleona III., o dokončení velké pacifické
dráhy a j.*“³⁶

Oba strávili čtyři měsíce v Udžiži a po od-
počinku se společně vydali na další cestu. Je-
jím obsahem bylo probádání severní části je-
zera Tanganika, kde hledali jeho odtok, možný

pramen Nilu. Průzkumem však dokázali, že
v jezeru Tanganika Nil nepřamení.

Livingstone po expedici doprovodil Stan-
leyho do Taboru. 14. března 1872 se sním
rozloučil a předal mu svůj cestovní deník pro
potřeby Královské zeměpisné společnosti.
„... *Livingstone nepovažoval ještě svůj úkol –
objevení pramenů Nilu – za skončený, a pro-
to odmítal vroucí prosby a pádné důvody
Stanleyovy, aby se vrátil.*“³⁷ 15. srpna téhož
roku dorazila k Livingstonovi skupina 57 mu-
žů se zásobami, které pro něj vybral Stanley.

S novou karavanou se Livingstone vydal
na cestu k jezeru Bankweulu. Postupovali ko-
lem východního a jižního břehu jezera Tan-
ganika, s jasným cílem prozkoumat horní tok
Lualaby a dalších řek – nalézt pramen Nilu.
25. dubna 1873 dorazila expedice k řece Lu-
limala. Tou dobou však byl již Livingstonův
zdravotní stav kritický. Nemohl pokračovat
v cestě a zůstal ve vesnici Čitambo, jižně od
jezera Bangweolu, nepodařilo se mu dorazit
k řece Luluaba.

David Livingstone umírá 1. května 1873 ve
vesnici Čitambo. Jeho domorodí sluhové vy-
ňali, dle jejich tradic, z jeho těla srdce a vnitř-
nosti. V cinových nádobách je pohřbili pod
stromem Mulva, vedle místa, kde je dnes Li-
vingstonův památník. Tělo nakonzervovali
a odnesli do Zanzibaru, cesta jim trvala devět
měsíců. „*Svědčí to o veliké oddanosti a lásce
těchto sluhů, když se vydali na obtížný po-
chod územím nepřátelských a loupeživých
kmenů, aby dopravili za několik měsíců pa-
mátky po drahém mistru k moři.*“³⁸ Po převo-
zu těla do Anglie byl 18. dubna 1874 uspořá-
dán pohřeb, kterého se zúčastnil početný
pohřební průvod. Livingstonovy ostatky jsou
uloženy na čestném místě ve Westminster-
ském opatství.

**Martin Levý, student
Afrika dětskýma očima**

³⁵ Macháček, J. *Cesty D. Livingstonea po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 176.

³⁶ Macháček, J. *Cesty D. Livingstonea po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 183.

³⁷ Macháček, J. *Cesty D. Livingstonea po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 183.

³⁸ Macháček, J. *Cesty D. Livingstonea po Jižní Africe*, Praha 1926, s. 184.

Výstava „Poselství dalekých kultur“

**Významné dary
Vladimíra R. Piskáčka
a Rollanda Huttera**

Dne 1. července byla v Náprstkově muzeu zahájena mimořádná výstava představující výběr ze dvou souborů sbírkových předmětů, které získalo darem v roce 2002 Náprstkovo muzeum. Dary nejvýrazněji obohatily africkou sbírku, přinesly ale nové přírůstky i sbírkám asijským, americkým a oceánským.

Výstava chce představit návštěvníkům sběratelské dílo dvou osobností: lékaře a psychoanalytika MUDr. Vladimíra Richarda Piskáčka a sochaře Rollanda Huttera.

Dar Vladimíra R. Piskáčka zahrnuje 866 předmětů, mezi nimi mnoho unikátů; dar Rollanda Huttera čítá 24 předmětů vysoké umělecké i dokumentační hodnoty. Obě sbírky se liší i svým geografickým rozsahem – Piskáčkovo sbírku tvoří předměty z celého světa, Hutterova sbírka se specializuje jen na předměty z afrických států Burkina Faso a Pobřeží slonoviny. Výstava je rozdělena na dvě samostatné části: dva sály v přízemí výstavní budovy jsou věnovány Vladimíru R. Piskáčkovi a jeden sál ve třetím patře Rolandu Hutterovi. Ve vstupní části se návštěvník nejprve seznámí s životem a dílem dárce a dál s vybranými exponáty.

Vladimír Richard Piskáček se narodil v Plzni 13. dubna 1929, kde byl jeho otec soudcem a maminka vlastnila Slovenské knihkupectví. Za okupace musel, pro svou účast v hnutí odporu, přerušit studium na plzeňském gymnáziu a byl také vězněn. Studium dokončil až po válce na gymnáziu v Žatci. Roku 1956 završil studium medicíny na Karlově univerzitě a po promoci pracoval dva roky v Psychiatrickém léčebném ústavu v Dobřanech. Roku 1958 emigroval přes Turecko do USA, kde se usadil v New Yorku. Zde znovu studoval vše-

obecné lékařství a dětskou psychiatrii a po studiích působil na Columbia University Medical School a Cornell Medical School jako profesor. Zajímal se především o stavy změněného vědomí, laicky řečeno transu, které jsou často součástí rituálů a obřadů. Snaha co nej-přesněji popsat a pochopit studované chování lidí jej přivedla do různých částí světa, kde se stával účastníkem obřadů a kde také pořizoval jejich důkladnou fotografickou dokumentaci. Odtud byl již jen krůček k zájmu o etnografii i antropologii a k vlastnímu sběratelství.

První masku si zakoupil na bleším trhu v Paříži. Postupně si ale uvědomil ohrožení lokálních kultur globalizací a aby tyto zanikající či proměňující se kultury lépe poznal a pochopil, začal cestovat po celém světě. Postupně navštívil několik afrických států, ostrov Borneo, Novou Guineu, Afghánistán, Tibet a Indii. V Jižní Americe uskutečnil výzkum léčitelství. V samotném New Yorku se zajímal o místní lóže vyznavačů vůdů.

Vystavený darovaný soubor dřevěrezeb ze sbírky Rolanda Huttera je geograficky přesně omezený: pochází od národů obývajících dnešní republiku Burkina Faso. Tradiční umění této oblasti bylo dosud zastoupeno v našich muzejních sbírkách vskutku minimálně (dvě až tři dřevěrezy), navíc je třeba upozornit na výtvarnou kvalitu a stáří darovaných předmětů. Na území obývaném národy Mosiů (Mosi), Kurumbů (Kurumba), Gurunsiů (Gurunsi) a Bobů (Bobo) nacházíme typy dřevěných masek, z nichž některé mají blízko k dogonským maskám s vysokými nástavci (čepelemi), ostatní pak vytvářejí jakousi svěbytnou skupinu, patrně s velmi dlouhou tradicí výroby i užívání. Při náboženských obřadech, historických hrách a při slavnostech se tu užívají masky v podobě velkých motýlů, vodních ptáků, ale také sov. Dosud nejstarší známé exempláře pocházejí z 18. století.

Zleva Vladimír R. Piskáček, M. Zeithamlová a M. Houska na vernisáži výstavy.

Architekt a sochař Roland Hutter se narodil roku 1955 v Praze, kde strávil léta dětství a dospívání. Na přelomu let 1978 a 1979 emigroval do Švýcarska, zde studoval architekturu a sochařství. Africké dřevorezby mu poprvé učarovaly na začátku osmdesátých let 20. století při jedné z jeho návštěv Francie. S cílem poznat tradiční africké umění přímo na místě a seznámit se s místními lidovými umělci, odjel na africký kontinent poprvé roku 1987; od té doby svoje návštěvy opakuje. V rámci oslav dvoustého výročí Francouzské revoluce, pořádaných francouzskou vládou, se roku 1989 účastnil stejnojmenného projektu a věnoval se monumentálnímu sochařství zábavních parků v Paříži. Na začátku devadesátých let se vrátil do vlasti a od té doby se zasazuje o důkladnější poznání tradičních afrických kultur u nás. Společně s malířem Jiřím Anderlem dvakrát vystavoval části své africké sbírky v pražských souborných galeriích; v první polovině devadesátých let uskutečnil v Čechách (v oblasti Prachovských skal) také některé sochařské projekty.

Svoji sbírku postupně buduje při cestách do jednotlivých afrických zemí, již navštívil Pobřeží slonoviny, Burkinu Faso, Mali, Guineu a Gabun.

Věříme, že výstava přírůstků – darů, kterou jsme právě otevřeli, nebude poslední a že dárci formátu MUDr. Vladimíra R. Piskáčka a výtvarníka Rolanda Huttera nezůstanou tou výjimkou, která – podle českého úsloví – potvrzuje pravidlo. To ovšem ukáže až budoucnost. Podobné dary nejsou totiž jen obohacením nějakého muzea či galerie, ale jsou obohacením kulturního dědictví celého národa, proto

tože přináší stále nová a nová poselství dalekých kultur a cizích civilizací.

**Josef Kandert
Společnost přátel Afriky**

Odborné výklady k výstavě Poselství dalekých kultur podá komisař výstavy a autor scénáře doc. PhDr. Josef Kandert v září a říjnu 2004. Přesné termíny budou oznámeny v předstihu na www.aconet.cz/npm a měsíčních programech.

Výstava „Poselství dalekých kultur“ je pořádána ve spolupráci se Společností přátel Afriky.

Otevřena je denně mimo pondělí, od 9.00 do 17.30 hod., v přízemí a 3. patře Náprstkovy muzea.

Waw an Námus, sopka v poušti

Ráno nás pošimraly sluneční paprsky. Vyhrabali jsme se z pěřových spacáků, odstranili ledový škraloup svírající vodu v plastovém umyvadle, opláchli si obličej a ohřáli si ruce o plecháček s horkým čajem. Zimní chlad byl překvapující skutečností. Choulili jsme se v prosincovém větru a prošívaný vatovaný kabát i „arafatka“ ovinutá okolo hlavy a krku přišly vhod. Nasedli jsme do vozů a podle palubního kompasu jsme se vydali na jihovýchod po nepřilíš jednoznačné pistě. Táhla se fádňi planinou. Jediným zpestřením byl jakýsi velký dravý pták, těšící se z příchodu dne. Z naprostého nedostatku jiných možností seděl na zemi, perutě rozevřené a natočené ke slunci. Jeho silueta v nízkém protisvětle připomínala černou orlici na znaku Slezska. Po chladné noci ztuhlý pernatce nabíral energii, aby mohl vzletnout a kroužit nad krajinou. Na družicovém snímku, který jsme měli sebou, byla dobře patrná černá kruhová zástěra o průměru asi pětadvaceti kilometrů, kterou kolem sopky vytvořila na žlutém písku sypká čedičová struska vychřlená explozí. Po tomto nevšedním, asi deset centimetrů tlustém kočerci jsme nakonec přijeli k sopce.

Před námi se zjevila velká mísovité prohlubeň – explozivní kaldera eliptického půdorysu o delší ose přes čtyři kilometry a kratší ose přes tři kilometry. Hřbetnice lemující kalderu má jen mírně zvlněný reliéf, a tak jsme se po ní vydali na výšlap. Byli jsme odměněni úchvatnými pohledy do vnitřku kalderu a na centrální kužel. Ten se zdvíhá na jejím dně a svým nejvyšším bodem 573 metry nad mořem dosahuje téměř maxima nadmořské výšky obvodové hřbetnice kalderu. Dno kaldery leží o dost hlouběji, než je výška okolního terénu vně sopky. Takový typ výbušných sopek nazývají vulkanologové maar. Nejprudší vnitřní sklon kaldery dosahuje necelých dvaceti stupňů. Sestup na dno mísy, až na to, že se boty bořily do strusky, byl proto snadný.

Vnitřní kužel je stopadesát metrů vysoký stratovulkán, tedy sopka smíšená – složená jak z nepevných sopečných vyvrženin, tak i pevně utuhlých láv. Nesouvislé sopečné vyvrženiny vyhazovala sopka do vzduchu sopečným komínem při výbuších, žhavě tekutá láva vytékala z jícnu klidně při sopečných výlevech. Na rozdíl od černé strusky kaldery mají vyvrženiny stratovulkánu, přes svou rovněž čedičovou povahu, okrové barvy (jsou silně oxidovány). Svahy kužele jsou rozryty rovnými rýhami; tyto stružky směřující po spádnici jsou neklamným svědectvím toho, že i v srdci Sahary někdy zaprší. Geologicky velmi mladý kužel má na vrcholu vyvinutý perfektně zachovaný kráter, nahoře vroubený rozeklaným okrajem o průměru až tři sta metrů a dolů se prudce kornoutovitě zužující. Přesto se do něj dalo bez větších potíží sestoupit. Dno kráteru je suché. Jsou na něm roztroušeny jako pěst velké vulkanické bomby, složené hlavně z krystalů olivínu (sopečné pumy najdete i ve stěně kráteru). Sopka ještě zcela nevyhasla. Posledními dozvuky její činnosti jsou horké výdechy sopečných plynů, ze kterých na vnitřních stěnách kráteru vznikají výkvěty síranů a žluté síry.

Na dně kaldery při úpatí kužele se rozkládají tři protáhlá solná jezírka, z nichž největší má délku 850 metrů. Jsou zásobována vodou z pramenů rozmístěných po jejich okrajích. Voda jezírek je jen mírně mineralizovaná a její teplota odpovídá teplotě okolního terénu. O něco výše je na úbočí kužele další jezírko, o malé rozloze. Jeho voda má teplotu zřetelně zvýšenou a silněji mineralizovanou, což rovněž nasvědčuje tomu, že sopka je ještě v závěru své solfatárové aktivity. Na barevné letecké fotografii uveřejněné v atlasu Libye z roku 1978 je patrné, že voda jednotlivých jezírek má odlišnou barvu. Jako v pohádce, ale tady je to skutečnost. Nejednotné zbarvení odráží zřejmě nejen rozdílnou hloubku jezírek, ale i proměnlivý obsah solí

ve vodě. Podél břehů jezírek se tvoří bílé solné kůry. Kolem jezírek jsou drobné louže přecházející do slaných močálů; solné krystalky na vyschlých sabkhách září pod dopadem slunečních paprsků jako miliony třpytných zrcátek. Jezírka jsou lemována rákosovou houštinou i řídkými skupinami palm a tamaryšků. Ojedinelé tamaryškové keře rostou též jinde na dně kaldery. Zahlédnete na nich i ptactvo, které jinak stovky kilometrů kolem „černé oázy“ nenachází podmínky k životu. Ptačím králem je bezpochyby dravec, jehož siluetu jsme zahlédli vetknutou do oblohy jako šíp. Do kaldery se stahují také pouštní zvířata. Nejhojnější jsou bohužel komáři, podle kterých byla oáza pojmenována (namoos znamená arabsky komár). Alláh nad námi drží ochrannou ruku, neboť v době naší návštěvy sopky vytrvale fučel čerstvý vítr a hordy moskytů zůstaly většinou skryty mezi chvějícími se čepelemi rákosí. Malebný obraz sopky však dává zapomenout na palčivá komáři štípnutí, která ani nevnímáte. Shlédnutí jedinečného přírodního výtvaru za to stojí.

Účastníci nejslavnější dálkové rely osobních automobilů, kamionů a motocyklů Paříž – Dakar, do jejíž historie se úspěšně zapsaly i posádky našich Tater a Liazů, se poté, co je trajekt přepraví z Francie přes Středozevní moře k břehům severní Afriky, musí „přebrodit“ napříč největší pouští světa. Musí projet písečnými dunami, koryty vyschlých řek, šterkovými planinami, bludišti balvanů a skal, vyprahlou liduprázdnou pustinou bez cest. Trasa ročníku 1991 se však od každoroční standardní odchýlila. Jednou z nových průjezdných zemí se stala Libye. Televizní záběry z libyjského úseku ukázaly skoro neznámý saharský krajinný prvek – sopku uprostřed písečných plání. Tou sopkou byl Waw an Námus, ležící téměř v geometrickém středu Sahary, neskutečně krásný, v široko daleko se rozprostírajících píscích nápadným kontrastem působící přírodní výtvar. Opravdový klenot mezi přírodními skvosty, jimiž Sahara nešetří. Dlouho byl a stále ještě je jeden z pólů nedostupnosti, který na vlastní oči spatřila jen hrstka lidí. Patří k nim i někteří

naši geologové, kteří na tomto magickém vulkánu stanuli v sedmdesátých či osmdesátých letech minulého století, kdy prováděli v Libyi geologické mapování v rámci československé geologické expedice.

Jižně od sopky začíná Sarír Tibesti, táhnoucí se až k předhoří stejnojmenného velehorského masivu. Je to nesmírně rozlehlá šterková pláň, kterou se může vozidlo bezpečně řídit vysokou rychlostí. Snad proto jsme se rozhodli pro návrat oklikou přes tuto oblázkovou poušť, zalitou paprsky slunce. Vítr tam odvívá ze šterkových nánosů písek a prach a zanechává na povrchu jen hrubší úlomky a valouny ohlazené pískem unášeným větrem. Jejich postupným slehnutím vzniká na povrchu pouště kamenná mozaika zvaná pouštní dlažba. Místa jsou valouny nahromaděny v dlažbě tak hustě, že se dotýkají a často bývají „přelakovány“ tmavým pouštním lakem. Na tomto nekonečném seruru až k horám Tibesti neexistuje žádný život. Naprostá opuštěnost a ticho, to jsou pojmy nejlépe vystihující charakter oně odlehle a neobyvatelné krajiny plné vzpomínek. Pomyšlení, že je protkána stopami dávných obyvatel, mě přivádělo k úzasu. Pustá planina byla v pravěku oživena nomády. Dokládají to překvapivé nálezy tisíců ohnišť obklopených kameny – zbytků tábořišť pastevců skotu, kteří v mladší době kamenné zřejmě putovali se svými stády od jedné prohlubně s vodou ke druhé.

Dnes tam občas projíždějí jen vojenské kamiony mířící k horké hranici s Čadem. Jejich řidiči to nemají snadné. Přesvědčili jsme se o tom, když jsme nečekaně narazili na zcela zdemolované, vyhořelé vozidlo s nákladem vybuchlé i nevybuchlé munice včetně raket, rozmetaným explozí paprskovitě do širokého okruhu. Byl to šokující kontrast mezi nedotčenou pouštní krajinou a tím nejhorším, co lidstvo stvořilo, důkaz o schopnosti člověka zničit sám sebe.

*(Výňatek z připravované knihy I. Mrázka
„LIBYJSKOU SAHAROU
po velbloudích stezkách“)*

Ivan Mrázek
místopředseda pobočky SPA, Brno

Jiná Afrika?

Oranžový kotouč chladnoucího slunce pomalu mizí mezi siluetami palem, které se odráží na hladině rozsáhlé zatopené pánve. Tu a tam se nad vodou na okamžik objeví lesklé rybí tělo. Na pozadí pastelově zbarveného obzoru se k nedalekému nocovišti slétají bílé volavky. Hmyz, jež nebylo během dne téměř vidět, je najednou všude kolem a dává o sobě hlasitě vědět. Vzduch se ochlazuje a po celodenním žáru lze zase trochu volněji dýchat. Tuhle romantickou scénérii krajiny v severní Namibii nedaleko angolských hranic pozorují denně zpoza okna klimatizované moderní biotechnologické laboratoře, jakou by mohlo závidět leckteré vědecké pracoviště v Čechách. Přitom je to teprve něco málo přes sto let, kdy prošli tímto krajem první evropští cestovatelé. Před padesáti lety se tu několik bílých osadníků usadilo. Před dvaceti lety se právě zde vedla tvrdá partyzánská válka za osamostatnění tehdejší Jihozápadní Afriky. Před deseti lety tady byla zřízena střední zemědělská škola a nyní tu bylo otevřeno i moderní centrum rostlinné výroby vybavením srovnatelné s evropským standardem obdobných pracovišť. Já jsem dnes jediným dlouhodobě žijícím Evropanem v okolí nejméně 50 kilometrů.

V laboratoři spolu se mnou pracuje Amutenya – studentka posledního ročníku zemědělské fakulty zdejší univerzity, místní žena, která je 30 let. Samozřejmě má pro ni internet, mobilní telefon, mikrovlnná trouba či automatická myčka laboratorního nádobí. To vše tady ve škole. Jinak žije se svým manželem, babičkou a dvěma dětmi několik kilometrů odsud v obydlí sestávajícím z jednoho malého zděného domku o jedné místnosti a tří proutěných chýš. Protože je jejich malá farma více než 15 km od hlavní a jediné asfaltové silnice procházející regionem, nemají zavedenou elektřinu ani vodu. Babička Amutenyi pamatuje tisí-

cihlová stáda antilop pohybující se v tomto kraji ještě v polovině minulého století. Když se někdy vydávám na víkend do národního parku Etosha, musím jí přivést trochu sloního trusu, který v tradiční chýši pálí a kouř inhaluje při dýchacích potížích. Amutenya ani její manžel a děti ale živého slona, lva či zebra nikdy v životě neviděli.

Namibie je země kontrastů – nejen ve zdejším krásném, ovšem drsném přírodě, ale zejména ve společnosti. Pro evropské turisty je oblíbenou destinací. Za rozumné ceny mohou shlédnout kousek krásné africké přírody. V bezpečí pětihvězdičkových „game“ farem, nakrmeni „echt“ německým štrúdlm, si povídají s bílými farmáři a podnikateli. Tito potomci německých, holandských a anglických přistěhovalců tvoří téměř 10 % namibijské populace. Narodili se tu a jejich rodiny tady žijí leckdy už čtyři či pět generací. Jsou existenčně dobře zajištěni, ovšem zaplatili za to tvrdou prací, bez ironie. Cítí se Afričany stejně jako ostatní. Právě oni a jejich předci zde stavěli základní infrastrukturu a dali i základy politickému systému (ať už v pozitivním, nebo negativním smyslu slova). Málomterý z turistů však uvidí druhou tvář Namibie, vždyť i mnozí domácí, bez ohledu na barvu pleti, si před zdejší krušnou realitou zakrývají oči. Třeba vyčerpanou tvář matky pěti dětí, jejíž manžel zemřel na AIDS a ona sama je již také těžce nemocná; starosti drobného farmáře, který v minulých třech suchých letech spotřeboval všechny své zásoby obilí a jehož existence je nyní zcela v rukou osudu, nebo zklamání absolventů škol, kteří stejně jako Amutenya mají diplom, ale jsou téměř bez šance najít zaměstnání. V Namibii je totiž více než 40% nezaměstnanost. Ačkoliv se tedy Namibie na první pohled v mnoha rysech od většiny zemí subsaharské Afriky velmi liší, život prostých obyvatel je stejně obtížný jako v jiných rozvojových zemích.

Jaká je Namibie doopravdy – chudá nebo bohatá? Hospodářství země je založeno na těžbě nerostných surovin (diamanty, barevné kovy, uran, zinek), rybnářství (chladný Benguelský proud je bohatým lovištěm), zemědělství (především chov masného skotu, jehož kvalitu oceňují i evropští spotřebitelé) a nemalou měrou přispívá i již zmíněný stále rostoucí turistický ruch. Zdroje příjmů do státní pokladny jsou pro zemi s tak malou populací (přibližně 1,8 milionu na 820 000 km²) relativně dostačující. Ovšem jak je to s využitím státních peněz, to už je zcela jiný příběh. Namibie, ačkoliv se mi to možná mnozí budou snažit vyvrátit, je ve své podstatě zemí s lehce diktátorským režimem jedné strany (SWAPO), a především jednoho prezidenta (Dr. Samuel Nujoma), s mnoha prvky socialistického systému. Přebujelá byrokracie (možná záměrně vytváření pracovních příležitostí?), zkorumpovanost či tribalita (rozuměj nahrávání členům své etnické příslušnosti) jsou nešvary velmi rozšířené i v této africké zemi. Žádost o potravinovou pomoc od rozvinutých zemí a výzvy donorským zemím o podporu rozvoje Namibie, které lze slyšet z mnoha projevů vládních představitelů, vyznívají poněkud rozpačitě, víte-li, že rozpočet zahájené stavby nového prezidentského sídla překračuje miliardu korun, že se u vesnice, odkud prezident pochází, bude stavět malé letiště, přestože nedaleké již existující vnitrostátní letiště upadá pro svou malou využitelnost, či znáte-li návrhy megalomanských projektů, jako je např. výstavba hydroelektrárny Epupa na hraniční řece Kunene. Jakoby političtí lídři Namibie potřebovali dosti sobecky dokázat sami sobě svou důležitost a své zásluhy – analogie s historií východoevropských států a chováním socialistických bosů je nasnadě. Ve státě s demokratickou tradicí by za takové situace s největší pravděpodobností došlo po nejbližších volbách k výměně vedoucí politické strany. Ne tak v rozvojové zemi, jako je Namibie, kde je stále ještě značná část obyvatelstva negramotná, v zemi, která prošla v průběhu dvacátého století tvrdým kolonialismem německým a později systémem jihoafrického apartheidu. V paměti prostých obyvatel Namibie jsou vzpomínky na dobu minulou tak hluboce vy-

ryty, že „drobné“ prohřešky jejich současných politických hrdinů a osvoboditelů, s prezidentem v čele, se promíjí s přimhouřením oka. Strach z možného návratu vlády bílých tu stále existuje, možná tu a tam i trošku přikrmovaný současným vedením státu. Vleklé i nově vznikající problémy se stále ještě daří svadět na dědictví desítek let kolonialismu (vzdýt od získání nezávislosti uplynulo „teprve“ 14 let). V poslední době se podobně jako v Zimbabwe i tady stále častěji projevuje xenofobie – vůči bílým (zejména farmářům), ale i cizincům (včetně jiných afrických národností), kteří v Namibii pracují.

Naskytá se otázka – je opravdu potřeba rozvojové pomoci Namibii či podobným zemím? Jako koordinátor projektu české rozvojové pomoci právě zde v Namibii jsem na tuto otázku dlouho hledal odpověď. Dnes říkám jednoznačně ANO, je třeba pomoci – těm potřebným, a to v Namibii, tak jako kdekoliv jinde na světě. Změna chování většiny afrických politiků, kteří tak snadno jeden po druhém podléhají svodům moci a bohatství, je úkolem pro politiky ze zemí s dlouhou demokratickou tradicí. Nástroje k tomu mají, ale je to nesnadný a dlouhodobý úkol. Mezitím však lze a je třeba pomáhat obyčejným lidem v jejich nelehké situaci. A to nikoliv formou stavění továren, jejichž existence většinou skončila s uzavřením projektu anebo byly znárodněny a svěřeny do péče některého z politických prominentů země. Cílem projektu rozvojové pomoci přece není zviditelňovat skutečnost, že „my taky pomáháme“, ale pomoc samotná. Pomoc, jejíž efekt potrvá i po skončení projektu. I malá pomoc je pomoc, pokud se dostane k těm, kteří ji opravdu potřebují. Je tedy zapotřebí projektů přesně cílených, dobře kontrolovaných a také kontrolovaných. Příkladem takových projektů snad mohou být dva české projekty realizované právě v Namibii. Na jihu země pomáhají v boji proti chudobě a AIDS pracovníci dobře známé organizace Člověk v tísni (více na stránkách <http://www.clovekvitsni.cz>). Na severu země pak pod záštitou Institutu tropů a subtropů České zemědělské univerzity v Praze běží projekt zaměřený na rozvoj středoškolského a vysokoškolského vzdělávání v oblasti zemědělství. Proč, když se v Namibii našly zdroje na vy-

stavbu moderního střediska, které jsem popsal v úvodu? Protože s postavením budov a jejich vybavením vlastně vše skončilo. Chybí odborníci, kteří budou vybavení smysluplně využívat, chybí kvalifikovaní pedagogové, chybí koncepce, vize a zkušenosti. Česká republika má v tomto směru co nabídnout – čeští specialisté přijíždějí na zemědělskou fakultu Namibijské univerzity přednášet odborné předměty, pomáhají při postupném zprovoznování laboratoří a nezanedbatelná je i jejich spolupráce na aplikovaném výzkumu a poradenství drobným farmářům. Pro učitele z více než osmdesáti středních škol ze severních zasařených regionů Namibie organizujeme již druhým rokem školení orientovaná především na metody a formy výuky odborných předmětů. V pří-

pravě jsou učebnice zemědělství smíšených česko-namibijských autorských kolektivů, se zaměřením na specifické přírodní podmínky Namibie. Čeští specialisté a pedagogové se tu zatím výborně osvědčili. Mimo jiné i díky schopnosti improvizovat a hledat alternativní metody a možnosti tam, kde leccos schází či nefunguje. V zemi, kterou by možná mnoho Čechů jen obtížně hledalo na mapě, se tak dostává jméno České republiky stále více do povědomí místních obyvatel – nejenom politiků a ministrů, kteří naši práci již několikrát ocenili, ale i obyčejných lidí – těch, kteří pomoc nejvíce potřebují.

Petr Kosina (pkosina@unam.na)
Společnost přátel Afriky

Rozvojová spolupráce mezi ČR a Angolou

Angola byla usnesením vlády č. 302 z 31. března 2004 o „Zásadách zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu do EU“ definována jako jedna z osmi zemí, na které se bude v dlouhodobé perspektivě soustřeďovat rozvojová spolupráce ČR.

Důvodem pro výběr Angoly za prioritní zemi pro rozvojovou spolupráci byla především potřeba pomoci. Angola se nachází v obtížné situaci po občanské válce, která jen s krátkými přestávkami trvala od roku 1975 do roku 2002. Důsledkem ozbrojeného konfliktu byl naprostý rozvrat angolského venkova. Bezpečnostní situace měla za následek rozsáhlou migraci venkovského obyvatelstva do měst a s tím spojený výrazný útlum ekonomických aktivit ve vnitrozemí. Angola se tak nyní nachází mezi nejméně rozvinutými zeměmi světa, v roce 2004 se umístila na 166. místě mezi 177 zeměmi seřazenými podle indexu lidského rozvoje UNDP. Pod hranicí chudoby žilo v roce 2001 68 % Angolanů, 26 % obyvatel přitom žilo v chudobě extrémní. Z 1 000 narozených dětí se 260 nedožije pěti let.

Vedle vysoké potřeby rozvojové spolupráce byla Angola vybrána za prioritní zemi

vzhledem k mimořádně silné tradici spolupráce. Intenzivní spolupráce mezi Československem a Angolou byla zahájena po získání nezávislosti na Portugalsku v roce 1975 a navázala na diplomatickou, finanční a vojenskou podporu, kterou Československo od počátku 60. let poskytovalo Lidovému hnutí za osvobození Angoly (MPLA) v jeho protikoloniálním zápase. Angola se stala po roce 1975 jednou ze tří československých zemí přednostního zájmu na africkém kontinentě, čemuž odpovídala intenzita politických, kulturních, hospodářských a rozvojových vztahů.

Československo Angole poskytovalo úvěry na nákup zboží a služeb, v Angole působily stovky československých odborníků. Intenzivní byla spolupráce v oblasti výroby papíru a celulózy, kde se pomoc projevila zejména obnovou celulózky v Alto Catumbela. Tato lokalita se dostala do povědomí široké veřejnosti především v souvislosti s únosem 66 československých expertů a jejich rodinných příslušníků povstaleckým hnutím UNITA, ke kterému došlo v březnu 1983. Spolupráce se rozvíjela též v oblasti zpracování dřeva, textil-

niho, kožedělného a obuvnického průmyslu, stejně tak jako v oblasti lesnictví. V sektoru energetiky byla za cíl spolupráce stanovena elektrifikace v provinciích Benguela, Huambo, Bié a Moxico; pozornost byla věnována zvláště otázce rozvodné sítě a budování malých vodních elektráren.

Neocenitelný význam pro intenzivní spolupráci mezi ČR a Angolou má studium angolských občanů na československých/českých školách. Počty stipendistů stanovovaly protokoly k dohodě o kulturní spolupráci, koncem 80. let byla kvóta stanovena na 20 stipendií ročně pro studium vysokoškolské, 20 pro středškolské a 3 postgraduální. Vedle standardních vysokoškolských studií a postgraduálních kurzů si v ČSSR zvyšovali kvalifikaci a získávali specializaci angolští lékaři. Dále pobývali angolští občané v ČSSR na základě dohody o odborné přípravě na dělnická povolání ve středních odborných učilištích a dočasném zaměstnávání spojeném s odbornou přípravou občanů Angolské lidové republiky v československých organizacích. Zvláště absolventi českých vysokých škol představují značný potenciál pro úzké vztahy spolupráce, neboť mnozí z nich se vzhledem ke kontinuitě vlády (přes demokratické volby v roce 1992) nadále uplatňují ve vlivných pozicích ve státní správě.

Po jistém ochlazení česko-angolských vztahů v 90. letech došlo v návaznosti na obnovení politických vztahů (otevření zastupitelského úřadu ČR v Luandě v roce 2002) k opětovnému zahájení rozvojové spolupráce. Pro období 2003–2005 byly v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR vyčleněny prostředky na realizaci projektu „Ustavení Centra pro zemědělské vzdělávání v provincii Bié,“ jehož realizátorem je Institut tropů a subtropů České zemědělské univerzity. Celkově bylo na realizaci projektu přiděleno 7 mil. Kč, projekt je realizován v gesci Ministerstva školství.

Projekt „Ustavení Centra pro zemědělské vzdělávání“ je vysoce relevantní k prioritám angolské vlády na úrovni centrální i provinční, k mezinárodním rozvojovým cílům a k cílům rozvojové spolupráce ČR. Rozvoj zemědělství má vysoký potenciál pro omezování chudoby na rozdíl od sektoru těžby ropy, který angolskému hospodářství nyní dominuje. Lokaliza-

ce projektu do provincie Bié reflektuje skutečnost, že tato provincie, ležící na náhorní plošině ve střední Angole, patří mezi oblasti nejvíce postižené občanskou válkou. Jedná se také o region s vysokým potenciálem pro rozvoj zemědělství, vyplývajícím z přírodních podmínek. Proces předávání znalostí a dovedností z generace na generaci ale vážně narušil ozbrojený konflikt, poskytování informací o optimálních produkčních postupech ze strany státní poradenské služby však znemožňuje nedostatek kvalifikovaného personálu. Příprava středního technického personálu v rámci Centra má proto zcela zásadní význam, které ho si je vláda provincie Bié plně vědoma.

Vzhledem k přínosu rozvoje zemědělství k rovnoměrnému hospodářskému rozvoji a omezování chudoby se ČR bude na tento sektor zaměřovat i nadále. Předběžně lze zvažovat angažmá ČR v oblasti posilování kapacit zemědělského poradenství, které má rozhodující význam pro šíření informací o vhodných technikách produkce mezi drobnými zemědělci. Vzhledem k vysokým ztrátám produkce po sklizni se jako vhodná oblast podpory jeví i zpracování a uchování zemědělské produkce. Česká tradice v oblasti rybníkářství by se zhodnotila při zavádění chovu ryb, které jsou potenciálně rychlým zdrojem živočišných bílkovin. Stranou pozornosti by ve střednědobé perspektivě neměla stát ani podpora veterinární služby a kontroly šíření nemocí dobytka, jakkoli jsou stavy dobytka ve střední Angole dosud velmi nízké. Stranou pozornosti však nezůstane ani sektor školství, jehož role je z hlediska dlouhodobého rozvoje země zcela nezastupitelná. Jako zcela klíčová se zde jeví podpora zvyšování kvality základního školství. V oblasti středního školství lze zvažovat vzdělání zemědělského zaměření vzhledem k významu zemědělství pro rozvoj angolského venkova a vzhledem k návaznosti na rozvojové intervence ČR v tomto sektoru.

Obecně lze konstatovat, že vztahy mezi Angolou a Českou republikou mají vysoký potenciál pro všestranné prohlubování a rozvojová spolupráce bude bezpochyby inherentní součástí tohoto dynamického procesu.

Petr Jelínek
Společnost přátel Afriky

Ohlédnutí za úspěšnou obchodní misí v Kuvajtu

Pouze ve stručnosti se vrátím k důležitým okamžikům uskutečněné obchodní mise ve dnech 21. až 26. května 2004, neboť se domnívám, že přispěla k dobré prezentaci českých firem a zájmu České republiky rozvíjet obchodní vztahy s Kuvajtem a rovněž k pomoci obnově Iráku.

Oficiální delegace měla osm členů. Ing. Lorenc, ředitel odboru MPO, ing. Herceg, MPO, ing. Cílek, viceprezident HK ČR, ing. Voleš, ředitel HK ČR, ing. Regner, prezident ČAOK, Mgr. Klepetko, velvyslanec ČR v Iráku, ing. Franěk, Czech Trade, Mgr. Vodička OR ZÚ Bagdad. Delegaci doprovázeli ing. Stašek, chargé d'affaires v Kuvajtu, ing. Vinopal, OR ZÚ, a R. Machů, atašé ZÚ. Doprovodné obchodní mise se zúčastnilo 12 firem. Algeco Staré Město, A Zas Invest Opava, Artypa Holubov, ČKD Nové Energo, GEOTest Brno a In-spekta Praha, Koch – Glitsch Brno, PP Agency Praha, Syner Liberec, Unis Brno a PSJ Novotech Praha

Delegaci se dostalo velmi vysokého přijetí a rozsáhlé publicity. Oficiálně byla přijata guvernérem Kuvajtu, p. Daúdem Al Sálehem. Další jednání byla s vedením Kuvajtské investiční agentury, prezentace všech firem pak proběhla na jednání v Kuvajtské obchodní a průmyslové komoře, kde v úvodu vystoupili za českou stranu p. Lorenc, Cílek a Regner. Kuvajtská strana zdůraznila zájem o účast českých podniků na veletrzích a výstavách v Kuvajtu. Při návštěvě kuvajtské zóny volného obchodu proběhlo jednání s ředitelem International Marketing and Trade Center, p. Baderem Al Modavanen. Ten nabídl kancelářské a výstavní prostory pro české firmy a spolupráci při marketingu v Kuvajtu i v Iráku (podrobnější údaje jsou k dispozici na sekretariátu ČAOK).

Hlavní jednání proběhla v rámci dvou seminářů – prvního s obchodními partnery z Kuvajtu a druhého s partnery z Iráku. Několik desítek zástupců kuvajtských firem jednalo se všemi účastníky mise, žádosti o informace vznesené na zástupce ČAOK jsou zaslány přímo členským firmám, kterých se týkají. Iráckého semináře se zúčastnilo rovněž 15 představitelů z Iráku, pět našich expertů pracujících pro CPA (p. Reif, Fuksa, Sučko, Kuchta, Novák), velvyslanec ČR v Bagdadu Mgr. Klepetko a obchodní rada Vodička.

Další zajímavé jednání proběhlo v Kuvajtské národní bance – čtyři členové jejího vedení seznámili českou delegaci nejen se současným stavem kuvajtské ekonomiky (údaje k dispozici na ČAOK), ale i s možností využití služeb KNB pro financování obchodů v Iráku – pro tento účel KNB zakoupila Credit Bank of Iraq – přes kterou lze provádět finanční transakce. Vedení KNB slíbilo všestrannou pomoc.

Dalším oficiálním přijetím, kde byla prezentována činnost ČAOK, bylo přijetí u šejcha Alího, syna kuvajtského emíra a guvernéra Džahry. Řada dvoustranných kontaktů proběhla rovněž na večeri pořádané p. Ahmed Al Hášelem, guvernérem oblasti Surra. Delegace navštívila také burzu.

Jednání byla hojně komentována v místních sdělovacích prostředcích. Prakticky denně vycházely články s fotografiemi v arabských denících a kratší zprávy v anglicky tištěných periodících. K dobré prezentaci české obchodní delegace přispělo i vystoupení ing. Cílka, ing. Voleše a ing. Regnera v živém ranním vysílání kuvajtské televize.

Josef Regner
předseda Společnosti česko-arabské

Arabský mikrosvět na Vídeňské

Ano, není třeba jezdit do orientu, stačí zajít do Brna na zmíněnou ulici a ocitnete se v arabském světě. Přesto, že mešita byla slavnostně otevřena již 2. července 1998 – jako první v České republice,

mnozí Brňané o její existenci ani neví. A ti, co ví, ji ještě nenavštívili, ať už z nezájmu, obav, či ostychu. Ale vejít sem může každý, tak jako do jiných stánků víry.

I když je objekt mešity bez minaretu a nenápadně vkomponován mezi ostatní domy, prostory samy jsou moderní, úhledné, prosvětlené a přítulné tím, jak bosky tiše chodíte po měkkých koberecích.

Byli jsme na krátkou dobu hosty představitelů Islámské nadace pana Hassana Alrawi a Jatala Atassi, kteří se nám věnovali. Oba tady studovali, takže se mešitou tentokrát místo libozvučné arabštiny nesla krásná čeština.

Po krátké prohlídce celého objektu se zajímavým výkladem následovaly ukázky sbírky výtisků Koránu a Hadise. Pak jsme se pohodlně usadili na koberec v ženské části na bal-

koně a hovořili o mešitě a Islámu, jak probíhají modlitby, ale také o zkušenostech muslimů s životem v Brně i v celé naší republice. A jak správně tušíte, nevyhnuli jsme se ani žhavým problémům současného vztahu světa k islámskému náboženství a projevům terorismu. Jasně tam zaznělo ono známé poznání, že z neznalosti a neinformovanosti lidí vznikají pak mnohé nesprávnosti, nenávisť a špatná rozhodnutí s nedozírnými následky pro svět.

Pokud chcete podrobnější informace o mešitě a islámu, navštívte stránky www.brno.muslim.cz nebo www.islamweb.cz.

Více než 20 členů SPA a SČA Brno zde bylo poprvé a věříme, že ne naposledy. Vždyť jsme byli u přátel!

Na příští rok, v rámci plánovaného Arabského týdne 2005, již zvažujeme další návštěvu s mnohem širším záběrem. A přejeme si, aby se do té doby mnohé ve světě vyřešilo!

**Eva Vaverková, Stanislav Javora
Společnost česko-arabská, Brno**

Setkání s iráckým ministrem kultury Mufídem al-Džazáirím

V pátek 10. září se v konferenčním sále Hospodářské komory ČR uskutečnilo neformální setkání s panem Mufídem al-Džazáirím, ministrem kultury Irácké republiky. Setkání se uskutečnilo z iniciativy Česko-arabské obchodní komory (ČAOK) a Společnosti česko-arabské. Zúčastnili se jej zástupci firem sdružených v ČAOK a zástupci naší Společnosti.

Setkání zahájil prezident ČAOK a předseda společnosti ing. Josef Regner. Přivítal vzácného hosta, seznámil jej s přítomnými a požádal o stručnou informaci o současném stavu v Iráku.

Pan ministr pak brilantní češtinou uvedl řadu pozitivních opatření a změn, k nimž v Iráku došlo, důraz však položil na složitost stávající situace v jeho zemi. Připomněl, že prioritou pokroku demokratizace a obnovy Iráku je zajištění jeho vnitřní i vnější bezpečnosti. Země je zmiňována nejistotou. Únosy, sabotáže, atentáty a loupení jsou na denním pořádku. Bezpečnostní situace je paradoxní v tom, že síly snažící se o destabilizaci země a různé gangsterské skupiny disponují lepší výzbrojí než rodící se státní policie i armáda. Za situace, kdy

jsou zcela bez kontroly hranice, pohyb zboží a osob, kdy existuje vysoká nezaměstnanost, je zcela zřejmé, že se nedaří chránit kulturní dědictví civilizací Mezopotámie, které je, podobně jako mnoho dalších hmotných a kulturních statků Iráku, předmětem loupění, pašování a černého obchodu. Ministerstvo kultury nemá dostatek peněz na rozvoj kultury a ochrany památek, neboť potřebuje prostředky na zakoupení výzbroje pro bezpečnostní složky, které by byly schopné chránit národní dědictví před ozbrojenými a organizovanými lupiči.

Situaci komplikuje rovněž legislativní vakuum, neboť prozatímní vláda, již je Mufid al-Džazáiri členem, nemá dostatečné pravomoci k uskutečnění řady kroků. Těmi bude disponovat až nová vláda, která vzejde z historicky prvních demokratických voleb, které proběh-

nou v lednu 2005 a z nichž vzejde také nový parlament.

Ocenil pomoc české strany, která již poskytl zhruba 10 mil. Kč na obnovu památek Iráku. V rámci této pomoci už probíhá výuka skupiny specialistů z Národní knihovny v Bagdádu, která byla ve válce silně poškozena, v Institutu restaurování a konzervátorských technik v Litomyšli.

V diskusi pan ministr odpověděl na řadu dotazů přítomných podnikatelů. Za rozhodující považoval zvýšení aktivity českých subjektů při vstupu do Iráku, kdy je třeba využít vysokého renomé a vážnosti, kterou v Iráku mají české výrobky, česká práce, a rovněž autority českých odborníků, kteří v zemi od 50. let pracovali.

Miroslav Houska
Společnost česko-arabská

45 let Afrického ústavu v Moskvě

V říjnu tohoto roku uplyne 45 let od ustavení mezinárodně významného vědeckého pracoviště Afrického ústavu Akademie věd tehdejšího SSSR v Moskvě. K tomuto ústavu mě váží vzpomínky na přátele a na společnou práci, kdy se lidé vzájemně nejlépe poznají. V Africkém ústavu v Moskvě jsem měl příležitost v letech 1969 a 1970 dva roky pracovat. Zpracovával jsem tehdy dějiny Afrického demokratického sdružení (RDA) v bývalých francouzských koloniích. První rok jsem zde působil sám. Druhý rok za mnou přijela do Moskvy moje manželka Marie, která přijala nabídku ředitele ústavu prof. dr. Vasilije Grigorjeviče Solodovnikova, člena korespondenta Akademie věd, a působila zde jako vědecká pracovnice Afrického ústavu. Oba jsme se tak měli příležitost seznámit s prací ústavu, s přátelstvím kolegů a poznat krásy Moskvy, Leningradu a dalších míst.

Při vzpomínce na práci tohoto ústavu se s hlubokou úctou skláním před památkou těch, kteří již nejsou mezi námi. „Otc“ našeho oddělení Moiseje Isaakoviče Braginského, na

vynikajícího znalce mezinárodních vztahů a nadšeného obdivovatele Prahy Borise Michajloviče Kolkera nebo na milovníka vědy a člověka ryzího srdce Lva Igorjeviče Rejsnera, který pocházel z rodiny revolucionářů-vědců, manžela afrikanistky Ludmily Alexejevny Ďomkinové. Z dosud žijících kolegů bych chtěl vzpomenout na Rozu Nurgalijevnu Ismagilovovou, Olgu Borisovnu Gromovovou, Valerije Alexandroviče Subbotina, Viktora Leonidoviče Šejnise a Apollona Borisoviče Davidsona. Každý z nich je mezinárodně uznávaným odborníkem v ruské afrikanistice. Všichni měli a mají rádi Čechoslováky a snad nejvíce Vasilij Grigorjevič Solodovnikov, kterému v jedné latinskoamerické zemi zachránil život diplomat Šmíd z Československa.

Všichni jsme v Africkém ústavu Akademie věd, který letos oslaví 45. výročí vědecké práce, tvořili vynikající kolektiv, přátelskou mezinárodní rodinu a naše přátelství nám neodnesl ani čas, ani jeho obraty.

Josef Poláček
Společnost přátel Afriky

Významné jubileum slovenské afrikanistky Viery Pawlikové-Vilhanové

Přední slovenská afrikanistka PhDr. Viera Pawliková-Vilhanová, DrSc., vědecká pracovnice a vysokoškolská učitelka, se dožívá 9. října 2004 kulatého životního jubilea. Rodačka ze slovenského Turčeka (okres Martin) patří mezi mladou generaci československých afrikanistů 60. let. Jako vynikající absolventka Katedry věd o zemích Asie a Afriky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1961–1966) vystudovala obor afrikanistika a angličtina se specializací na svahilštinu (PhDr. 1971 na FF UK, CSc. 1984, SAV, DrSc. 2000, habilitace na doc. 2004). V letech 1967–1968 studovala postgraduálně na Makerere University v Kampale (Uganda), věnovala se archívnímu a terénnímu výzkumu a shromažďování pramenného materiálu pro svou práci, ať už to bylo v Entebbe anebo v Kampale. V letech 1968–1971 prováděla archívní výzkum v Londýně, Postupimi a Římě.

Svoji vědeckou kvalitu doktorka Viera Pawliková-Vilhanová názorně dokumentovala svojí monografií „Historie antikoloniálního odporu a protestu v královstvích Buganda a Bunyoro v letech 1890–1899“, vydanou anglicky Orientálním ústavem československé akademie věd v Praze roku 1988 jako 45. svazek *Dissertationes Orientales*. Tato monografie, zpracovaná na základě dlouholetého studia v zahraničí, jakož i vědecké literatury vztahující se ke zkoumanému tématu, má význam přesahující hranice naší společné československé vlasti. Doktorka Viera Pawliková-Vilhanová zde dosáhla přímo světové úrovně. Kolegové v evropských socialistických zemích přiznávali Pawlikové-Vilhanové první místo jako znalkyni dějin Ugandy. Však opublikovala dlouhou řadu vědeckých studií, věnovaných ugandským dějinám, anglicky v bratislavských vědeckých publikacích *Asian and African Studies*.

Kladem činnosti doktorky Pawlikové-Vilhanové vždy bylo to, že plody svého vědeckého poznání poskytovala nezištně jak odborným časopisům, tak i dennímu tisku. Zcela zvláštní kapitolou pak je její bohatá překladatelská činnost, přibližující slovenskému i českému čtenáři bohatství africké literatury.

V posledních patnácti letech se slovenská jubilatka zúčastnila řady mezinárodních vědeckých konferencí. Alespoň telegraficky lze zaznamenat jména konferenčních měst (Vídeň, Mnichov, Berlín, Bayreuth, Curych, Pretorie) a vědecké stáže (Vídeň, Jihoafrická republika, Řím a Londýn).

Doktorka Viera Pawliková-Vilhanová, nazývaná pro své lidské i vědecké kvality „tichou hvězdou slovenské afrikanistiky“, je členkou *Institute of Commonwealth Studies*, *University of London*, delegátkou bratislavské SAV v *Union Académique Internationale* se sídlem v Bruselu, kde se od roku 1994 podílí na projektu *Fontes Historiae Africanae* (od roku 1997 jako vedoucí), a členkou Slovenské společnosti překladatelů umělecké literatury. Několik let působila také jako předsedkyně Slovenské orientalistické společnosti při SAV. Spolupracuje rovněž se Slovenským rozhlasem a Slovenskou televizí. Pracuje nadále ve svém Kabinetu orientistiky Slovenské akademie věd v Bratislavě a současně přednáší na Katedře etnologie Filozofické fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoděja v Trnavě.

Naší jubilatce z bratrského Slovenska se sluší popřát k jejímu životnímu výročí především pevné zdraví a další významné úspěchy v afrikanistice na poli vědeckém i pedagogickém.

Josef Poláček
Společnost přátel Afriky

Životní jubileum Josefa Regnera

Společnost česko-arabská v tomto roce slaví ještě další významná výročí. Předně je to letos 10 let, co jsme do čela Společnosti zvolili ing. Josefa Regnera, ale je tu ještě jedno. Letos 19. července předseda oslavil kulatých 60 let.

Život Josefa Regnera je úzce spjat se zeměmi arabského světa. Ostatně posuďte sami. Promoval na Fakultě zahraničního obchodu Vysoké školy ekonomické v Praze v roce 1967 a v témže roce se stal pracovníkem podniku zahraničního obchodu Strojexport a. s. V jeho rámci postupně pracoval v mnoha zařazeních. V letech 1973 až 1979 působil v Teheránu, nejprve jako delegát Strojexportu a dalších čs. strojírenských firem, poté jako československý obchodní přidělenec. Během svých dlouhodobých či krátkodobých pobytů působil v Libyi, Jemenu, Egyptě, Sýrii, Jordánsku a Emirátech. V roce 1986 se stal ředitelem ob-

chodní skupiny Strojexportu a. s. a v listopadu 1989 byl zvolen generálním ředitelem této společnosti. Ve funkci působil do roku 1997, poté byl poradcem generálního ředitele. Od roku 2000 je místopředsedou představenstva SIMAT a. s. a je činný v několika dalších sesterských firmách. Výčet jeho aktivit spjatých s arabským světem však může pokračovat. Ve stručnosti: v roce 1992 byl zvolen za předsedu Sdružení ČR-Libye, v roce 1994 se stal předsedou naší Společnosti česko-arabské a v roce 2003 byl na návrh Rady arabských velvyslanců zvolen prezidentem Česko-arabské obchodní komory.

Milý předsedo, přejeme ti silné zdraví, mnoho životního štěstí a elán do dalších let společné práce...

Předsednictvo Společnosti česko-arabské

Životní jubileum – 80. let prof. Antonína Libického

Pro členy Společnosti přátel Afriky je radostnou skutečností, že může přijít v tomto Bulletinu s přáním k významnému životnímu jubileu – 80. narozeninám – panu prof. JUDr. PhMr. Ing. chem. RNDr. Antonínovi Libickému, CSc., předsedovi naší Společnosti přátel Afriky a Sdružení přátel Nigérie.

Prof. Libický se narodil 17. listopadu 1924 v Chrastí u Chrudimě. Již jeho studijní zaměření bylo obdivuhodné – po maturitě zahájil aspirantskou praxi v lékárně, po válce od roku 1946 do 1948 studoval práva, poté obor farmacie na přírodovědecké fakultě, ukončené rigorosem v roce 1950, specializoval se dále studiem na VŠCHT a celou řadou dalších postgraduálních specializačních studií.

Vzhledem k jeho graduaci i zkušenostem z praxe bylo šťastné, že se uplatnil již od roku 1966 na pedagogické dráze v ÚDL – nyní Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů v Praze, a to záhy jako vedoucí katedry farmaceutické technologie. V roce 1969 obhájil disertační kandidátskou práci, v roce 1971 pak habilitační práci – zde však musel – přes jednohlasný souhlas vědecké rady – čekat na jmenování docentem až do roku 1983. Jeho vědecká práce – o níž referoval na mnoha národních i mezinárodních konferencích – byla zaměřena převážně na technologie látek přírodního původu. Za vědeckou a pedagogickou práci se mu dostalo řady vyznamenání.

Koncem roku 1983 byl jmenován řádným profesorem Federal University of Technology Makurdi – později University of Jos. Makurdi Campus v Nigérii, kam odjel s posláním účastnit se zakládání nové farmaceutické fakulty. Během svého působení v Nigérii zastával mj. v letech 1986–1987 funkci děkana fakulty.

V době působení v Nigerii se, vedle studia přírodních zdrojů léčiv v tradiční medicíně, zabýval též kulturou této významné země i kulturou Afriky a jejich obyvatel vůbec. Jeho znalosti přírodních, etnických a kulturních poměrů Nigérie jsou imponující, jak jsme se mohli mnohokrát přesvědčit z jeho článků a projevů, jimiž uchvátil své posluchače. Jako vynikající znalec, nadaný pedagog a znamenitý manažer, zaměřil pořady Sdružení přátel Nigérie – a to vždy na vysoké úrovni – nejen na dospělé, ale právě na mladou generaci, která si formuje svá etická hlediska.

Nezapomenutelné jsou pro nás kulturní pořady o Africe, které uspořádal ve spolupráci s Lyra Pragensis (na které si vzpomeneme vždy nad grafickými listy) a s Pedagogickým muzeem. Pořady v Gymnáziu Horní Počernice a soutěže studentů jsou příkladem účinné indukce zájmů mládeže o Afriku, což je velmi cenné.

Jeho zásluhou přinášel Bulletin Nigérie překlady zajímavých textů, včetně poezie, povídek a referátů o knihách. Za všechny uvedeme alespoň knížечku „Co si Tivové povídají aneb staré pověsti, pohádky a bajky tivské“, kterou okouznil své čtenáře a kterou vyjádřil krásný vztah k Africe.

S obdivem k jeho znalostem, elánu, invenci a houževnatosti přejeme upřímně panu profesorovi mnoho zdraví, radosti, úspěchů a štěstí z dosavadního i budoucího díla.

Předsednictvo Společnosti přátel Afriky

Jubileum naší milé Marie

Je to tady, je tu září, zraje víno a tak ing. Marie Hrušková, první místopředsdkyně Společnosti česko-arabské a Společnosti přátel Afriky už opět slaví své narozeniny. Zdá se to nedávno, co jsme společně oslavili narozeniny kulaté, letos oslaví 85 let! Stále plná elánu a optimismu, stále plná nápadů a nových projektů, které připravuje, realizuje a řídí třeba i z nemocničního lůžka.

Marie byla u zrodu obou našich Společností, oběma dala mnoho své energie a vložila do nich mnoho ze svých bohatých zkušeností. Marie miluje lidi a dovede je spojovat, to je ohromný dar. Osobně poznala mnoho afrických a arabských zemí, kde působila jako manželka velvyslance, jako pedagog přednášela na Vysoké škole ekonomické v Praze na Katedře ekonomiky rozvojových zemí, pracovala se zahraničními studenty, téměř dvacet let se podílela na činnosti Československé společnosti pro mezinárodní styky, kde byla místopředsdkyní arabského a afrického výboru a předsdkyní jemenské sekce ... a v roce 1990 založila Společnost česko-arabskou a Společnost přátel Afriky.

Milá Marie, přejeme Ti pevně zdraví a hodně sil do naší společné práce pro vzájemné poznání a prohlubování vztahů mezi Českou republikou a národy Blízkého východu a Afriky. Přejeme Ti, abys byla stále plná síly jako to mladé víno, které v září vrací zdraví mnoha lidem.

ing. Josef Regner
předseda Společnosti česko-arabské
 prof. Antonín Libický
předseda Společnosti přátel Afriky

Afrika za pět minut dvanáct

Jiří Černocho: Keňa a Tanzanie.
Ústí nad Orlicí : Oftis, 2004, 159 s.

Pod tímto názvem vydalo nakladatelství Oftis v Ústí nad Orlicí hezkou a zajímavou knihu akademického sochaře Jiřího Černocho o jeho východoafrickém turistickém „safari“ (Keňa a Tanzanie) v trvání čtyř měsíců roku 1994. Autor je členem předsednictva Společnosti přátel Afriky, toužil podívat se vlastníma očima na černý kontinent, ale po tři roky měl smůlu (1991 – bezohledný řidič auta mu zlomil ruku, 1992 – podstoupení naléhavé operace, 1993 – pádem na své jihočeské chalupě si zlomil páteř). Obdobná smůla pronásledovala Jiřího Černocho i s vydáním jeho cestopisné knihy, takže až v roce 2004 byla vydána nakladatelem s pochopením pro africkou problematiku.

Černochova knížka (159 stran, 35 barevných foto a 35 jeho kreseb) pobaví a poučí ne-

jen ty, kteří chtějí jet do Afriky, ale každého zájemce o dobrou a vtipnou četbu. Každého, kdo se zajímá jak o africké lidi, tak o africkou krajinu a zvířenu. Autor je přes řadu smutných životních zkušeností rozený optimista a zároveň dobrý vypravěč.

Pozornost věnuje setkáním s našimi krajinami, jmenovitě se Zdeňkem Vágnerem, synem zakladatele „Safari“ ve Dvoře Králové ing. Josefa Vágnera. Nutno dodat, že autorovi knížky bylo v době jeho africké expedice již 68 let, přičemž do Afriky jel bez podpory, ve vlastní režii a sám. Závěrem pak je třeba konstatovat, že hodnotných knih o černém kontinentu, obzvláště domácích proveniencí, je u nás v posledních letech vydáváno velice málo. Tím více je zapotřebí Černochovu publikaci přivítat.

Josef Poláček
Společnost přátel Afriky

Zpověď afrického všemůla

Recenze knihy A DREAMING LIFE – autobiografie Twinse Seven-Seven, vydané anglicky v r. 1999 nakladatelstvím Eckhard Breiter, Bayreuthská univerzita, jako 52. svazek edice Bayreuth African Studies. Ze zaznamenaných rozhovorů s umělcem jej uspořádal Ulli Beier.

V roce 1972 poutal na pražských reklamních plochách plakát burleskního dvouhlavého psa, jímž Náprstkovo muzeum zvalo na výstavu moderního afrického umění. Autorem přátelsky zdravícího „Ďábelského psa“ byl Twins Seven-Seven, jehož návštěvníci muzea na Betlémském náměstí znali už z výstavy nigerijské grafiky v roce 1965. Udivovala je tam Twinsova fantazie i humor, k němuž se inspiroval po-

pulární knihou „Piják palmového vína“ Amose Tutuoly, jehož hlavu umístil na vrchol palmy. Přitom to bylo teprve rok po tom, kdy byl v Oshogbu objeven jeho osobitý výtvarný talent, protože do „nigerijského Montmartru“ přitančil devatenáctiletý Twins jako neodolatelný živý poutač potulného mastičkáře.

Tak se s ním seznámil sponzor jurubské kultury prof. Ulli Beier a jeho manželka Georgina, malířka, brzy zjistila paradox, že vysoce temperamentní Twins má vlohy k jemnému leptu a trpělivému zdobení svých duchařských fantazií. Stal se jedním z nejpozoruhodnějších představitelů tzv. nigerijské renesance, kdy výtvarníci zpracovávali tradiční animistickou mytologii už ne podle šablon pro etnické kultury, ale podle své obrazotvornosti a soudobých zážitků moderními výtvarnými technikami.

Twins v knize, jejíž titul můžeme přeložit třeba „Život jako sen“, vypráví, jak se mu jeho věšticí sny a jejich význam proměňují v realitu. Čteme, jak a komu prodával své obrazy, jež se po letech dostaly i do předních světových galerií.

Přesto se nám Twins svěří, jak často dával přednost hudbě a se svou kapelou zjezdil svět. Její šlágry sám skládal i zpíval. Odůvodňuje, že měl několik manželek najednou nejen proto, že mnohoženství bylo u Jorubů tradiční, ale aby své partnerky uplatnil i jako tanečnice a pěvecký sbor, doprovázející jeho temperamentní zpěv. V knize vzpomíná, jak nahrál množství gramodesek a nejen u nigerijských firem. Populárními aktuálními šlágry oslavil např. vítězství nigerijských fotbalových juniorů na mistrovství světa v Číně, ale také pranýřoval politické nešvary, inflaci apod. Vysvětluje, proč úspěšným tanečním hitem uctil také jorubského boha Shanga, který ovlivňuje dvojčata.

Twins proto vypráví o přesvědčení své matky, že jako jediný přežil sedmero převtělení dvojčat (proto má u svého uměleckého jména 7-7), a rovněž, proč změnila svou víru ve složitých manželských a příbuzenských vztazích i proto, aby mohl navštěvovat školu. Twins se přiznává, že ji vynechával, přestože snadno skládal zkoušky, a také pedagogickou školu opustil kvůli divadlu. Ve své nespoutatelnosti však odmítl i stipendium na univerzitní studium divadelní vědy. Přesto organizoval divadelní skupiny a hrál také ve filmu. Agilní afroamerická přítelkyně ho pozvala do své harlemské divadelní party, nepřiklonil se tam však k rasismu naruby. Z jeho knižní zповědi se dovídáme, že v Americe nebyl jen jednou a kam tam byl angažován, aby přednášel o svém umění na semináři.

Také čteme, že svou nezměrnou aktivitu nevěnoval Twins jen kumštu. Vzpomíná, jaké měl podnikavé předky, a to nejen mužské, jako byl jeho dědeček s plantáží léčivých stromů a otec zpracovávající kůže. Jak jeho babička organizovala dálkový obchod se solí a nechala postavit 40 kilometrů silnice. Jak jeho matka obchodovala s Iby ve velkém a neúnavně nav-

štěvovala velké nigerijské trhy. Není tedy divu, že si Twins chtěl přivydělat i obchodováním s cementem nebo exportem tropických plodů přes oceán. Jako syn jednoho z jorubských náčelníků, používající titul Princ, cítil Twins povinnost pečovat o věci veřejné a kandidoval na poslance. Voličskou popularitu měl jako umělec, ale současně nám dává nahlédnout do stranických zádrhelů, předsudků v Oshogbu i širších politických intrik, než definitivně tečku za jeho politickou rádobykariérou učinil jeho těžký automobilový úraz.

Řadu vzpomínkových stránek věnuje Twins své lásce už od klukovských let: motorkám a pak hlavně automobilům. Zvláště čtenářemotoristy mohou zajímat jeho příhody a jak už do své čtyřicítky vystřídal 40 automobilů různých značek. Z toho může mít někdo dojem, že se v knize Twins jen chlubí. Ve skutečnosti se upřímně svěří a se svými neúspěchy a zklamáním jak ve své bezmezné iniciativě, tak mezi přáteli, lidmi, jimž pomáhal, i ve své rodině. Otevřeně píše na více než 30 stránkách, jak to bylo s jeho mnohoženstvím. Jak poznával a proč obměňoval svých 7 manželek. Jak byl obviněn z únosu nedospělých dívek do své umělecké skupiny. Jak umožnil svému „harému“ uplatnit se i v batikách, ale čelil rozkladnému feminismu. Jak v zájmu svých dětí nezapudil nevěrnice. S jakou žárlivostí svých žen se potýkal, jestliže se pak už nestravoval doma, aby ho některá neotrávila. A jak si je prověřil, když po úraze nemohl rok chodit.

Dvoustředstránkovou knihu většího formátu doplňuje řada reprodukcí nejvýstižnějších Twinsových obrazů i jejich umělcův výklad. Nechybí ovšem Twinsova fotografie z jeho mládí i zralého věku z archívu prof. Ulli Beiera a výklad jorubských pojmů k hlubšímu pochopení upřímného, autentického vyprávění Twinse 7-7 a jeho názorů, hluboce humánních i charakterních. Kniha je barvitě čtivým cenným dokumentem z nigerijské kultury druhé poloviny 20. století.

Alois Wokoun
Společnost přátel Afriky

Abúsír – tajemství pouště a pyramid

Výstava, kterou pořádá Náprstkovo muzeum, bude přístupna veřejnosti od 25. 11. 2004.

Po dobu trvání výstavy se budou konat zajímavé doprovodné přednášky našich i zahraničních odborníků:

LISTOPAD

25. listopadu

doc. Břetislav Vachala

Dějiny českých výzkumů v Abúsíru

PROSINEC

2. prosince

prof. Miroslav Verner

Vývoj královské nekropole v Abúsíru

9. prosince

dr. Jaromír Krejčí

Sluneční chrámy v Abúsíru

16. prosince

Berlin

Ludwig Borchardt v Abúsíru

(německy)

LEDEN 2005

6. ledna

prof. Dietrich Wildung

Výzdobný program

Sahureova pyramidového komplexu

a jeho vliv na další vývoj

staroegyptského umění

(německy, anglicky)

13. ledna

Mgr. Hana Benešová

Královské sochy z abúsírského pohřebiště

20. ledna

Dirk Blaschta, MA

Působení Hanse Bonneta v Abúsíru

(německy)

27. ledna

doc. Miroslav Bárta

Pohřebiště hodnostářů v Abúsíru

ve 3. a 4. dynastii

ÚNOR

3. února

Mgr. Petra Vlčková

Pohřebiště hodnostářů v Abúsíru

v 5. a 6. dynastii

10. února

dr. Friederike Seyfried-Kammp

Výzkumy Geoga Steindorffa v Abúsíru

(německy, anglicky)

17. února

doc. Ladislav Bareš

Abúsír ve 2. a 1. tisíciletí př. n. l.

24. února

prof. Evžen Strouhal

Zhodnocení antropologických nálezů

z českých výzkumů v Abúsíru

BŘEZEN

3. března

Dr. Wolf Oerter

Abúsír a Koptové

Zajímavá výstava v České Kamenici

V pátek 10. září 2004 v 18.00 hod. byla v Domě kultury v České Kamenici zahájena vernisáž velmi zajímavé výstavy. K účasti na Výstavě českokamenických výtvarníků se podařilo kurátorce akcí paní Růženě Mimrové přizvat výjimečnou výtvarnici, a sice MUDr. Zdeňku Vlastníkovou, zastupující lékařku na obvodě v Kamenici.

Při jednom setkání MUDr. Vlastníková na sebe „neprozřetelně“ prozradila, že pracovala

v 80. letech 6 let v Libyi jako lékařka a tajně portrétovala své pacienty.

Paní Mimrové se podařilo přesvědčit autorku obrazů, aby se výstavy zúčastnila a představila poprvé veřejnosti své portréty. Obrazy MUDr. Vlastníkové zachycují prosté lidi, kteří mají svá trápení a své bolesti, lidi, kteří během jejího působení v Libyi vyhledali její pomoc a kterým poskytla lékařskou péči.

-mh-

Bulletin Společnosti přátel Afriky a Společnosti česko-arabské

č. 3 – říjen 2004, 12. ročník. Uzávěrka tohoto čísla byla 30. 9. 2004

Bulletin je vydáván za přispění

Odboru kulturních a krajaňských vztahů Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Redakční rada: PhDr. JAROSLAV BUREŠ, CSc., Ak. sochař JIŘÍ ČERNOCH,
doc. PhDr. EDUARD GOMBÁR, CSc., Mgr. MIROSLAV HOUSKA,
PhDr. JOSEF POLÁČEK, CSc., doc. Ing. DANA ŠTEMBERGOVÁ, CSc.,
PhDr. MARCELA PALÍŠKOVÁ

Návrh obálky: VLADIMÍR PECHAR
Uspořádala: Ing. MARIE HRUŠKOVÁ
Výroba: ESKIRA s.r.o.

Kontaktní adresa: **Jerevanská 7, 100 00 Praha 10, tel. 604 378 949**

Společnost přátel Afriky – *webová stránka:* **spa.afrikaonline.cz**

– *e-mail:* **spa@afrikaonline.cz**

Společnost česko-arabská – *webová stránka:* **czech-arab.org**

– *e-mail:* **info@czech-arab.org**